

II. KOR. 1, 20.

LELKIPÁSZTOR

1953. NOVEMBER HÓ

LELKIPÁSZTOR

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Egyház Sajtóosztálya

Felölös szerkesztő és kiadó: Dr. Vető Lajos

Előfizetési díj egy évre 84 Ft, félévre 42 Ft, egy hónapra 7 Ft

Csekkszámla: Lelkipásztor kiadóhivatala, Budapest 220—507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VIII, Puskin-utca 12

Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály — Telefonszám: 142—074

TARTALOMJEGYZÉK

CIKKEK, ÉRTEKEZÉSEK:

Egyházunk 1848-ban (Ottlyk Ernő) — — — — —	481
A közösségi bűn (Ferdinánd István) — — — — —	497
Istentiszteleti alapigék az 1953—54-ik egyházi évben — — —	503

IGEHIRDETÉSEK:

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön” (dr. Vető Lajos)	508
Advent 2. vasárnapja (Ruttkay Elemér) — — — — —	514
Advent 3. vasárnapja (Hafenscher Károly) — — — — —	516
Advent 4. vasárnapja (Pethő István) — — — — —	517
Karácsony első ünnepe (dr. Nagy Gyula) — — — — —	520
Karácsony második ünnepe (Ferenczy Zoltán) — — — — —	522
Karácsony utáni vasárnap (dr. Pálffy Miklós) — — — — —	524
Őév-este (Várady Lajos) — — — — —	525
Újév (Rédey Pál) — — — — —	527

Egyházunk 1848-ban

A nemzeti függetlenségért és a vallásszabadságért folytatott harc három évszázadon át egyet jelentett a magyar történelemben. Ez az idő vetette meg a haladó magyar protestáns hagyományok alapját. Ugyanakkor szorosra fűződött a katolikus főpapok és a bécsi udvar fegyverbarátsága, ami nemcsak a protestantizmusnak, hanem az egész nemzeti fejlődésnek mérhetetlen kárt okozott. Azonban a monarchikus Habsburg-rendszer és az autoritativ berendezkedés mintaképe: a katolikus egyház „véd- és dacsövetsége“ a XIX. század első felében súlyos támadást kapott a nemzeti öntudat felébredése és a felvilágosodás terjedése révén.

A VALLÁSEGYENLŐSÉGÉRT FOLYTATOTT HARC

Nemcsak felekezeti, hanem országos kérdésről volt szó, amikor a liberális nemesség és a haladó polgárság egyre öntudatosabban küzdött a vallásegyenlőség kivívásáért. Kölcsény naplójából ismeretes tény, hogy maguk a liberális katolikus nemesek is küzdöttek egyházuk főpapjainak és a bécsi udvarnak az ellen a magatartása ellen, amellyel továbbra is megőrizték az uralkodó vallás rendszerét.

De természetesen maguk a protestánsok voltak a vallásegyenlőség törvénybeiktatásáért folytatott harc élharcosai. Az 1848. XX. t.c. körüli vitában a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap (a következőkben: PEIL) ezt javasolja: „Maradjon a cultus a magány ember csendes foglalatossága, imádjá Istenét lélekben és igazságban, hívja segedelműl minden dolgaiban, nem szükség, hogy az állodalom őt háborítsa, katonái, álgúy, dob, muzsika, tisztviselői ünnepélyes megjelenésük által assistenciát adjon, mind ezek egy fényűző hierarchia gögös és gúnyos demonstrációi voltak.“ Ugyanennek a lapnak egy másik számában Baranyai: Közálomány és egyház c. cikkében a katolikus lelkiismereti terrorra célozva többek között ezt írja: „a lelkiismereti kényszerítés a legszenvedhetlenebb zsarnokság, s illy kényszerítés irányában. legtüzesebb az ellenállás. Szabad akar maradni a státus, és szabad polgárok szabad ura kíván lenni? akkor bizonyos kijelölt vallási irányt ne kövessen, neki minden vallási nézetet egyenlőn kell méltányolni, s egyiket a másik fölölt pártolnia nem szabad, nem tanácsos, hanem inkább mindenik vallásfelekezetet védje más vallásfelekezetek térítési buzgalmának kicsapongásai ellen, ha kivált ez a térítési buzgalom az egyéni szabadságnak sérelmes.“ (PEIL)

Az ország legkiválóbb államterfiai hasonló szellemben nyilatkoztak: „Hogy a törvény akármely vallásnak „uralkodó vallási“ állást adjon — írja Kossuth Lajos — s hogy ezen uralkodó vallás egyháza javadalmakkal, szabadalmakkal, hatalommal felruházott valóságos állami intézmény erejével bírjon, ez annyira sérti az emberi szabadság legérzékenyebb oldalát, a lelkiismeret szabadságát, annyira ellenkezik a polgári társadalom s az állami souverainitás alapfogalmaival s amellet hazánkban annyi szenvedésnek, annyi szerencsétlenségnek, annyi vizálynak, annyi szívháborító botránynak volt forrása, hogy eltökélttülk magunkat e borzasztó eszmét a magyar közjogból kitörölni s azon bölcs, igazságos és jótékony axiomát iktatni törvénybe, hogy „semmi vallásos felekezet nem bírhat fölénnyel a törvény előtt mások felett.“ (Kossuth Lajos iratai. VIII. köt. 339—40. 1.)

Még Deák Ferenc is azt mondta a képviselőházban: „En Magyarország legnagyobb átkának tartom, hogy itt először státus religiója volt, melyből annyi igaztalanság és átok árad a népre“.

A híres 1848. XX. t. c. 2. §-a kimondja, hogy „e hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg“. Ezzel végre hosszú évszázadok keserves és véres küzdelmei után megszületett legalább a bevett vallásfelekezetekre nézve az egyenlőséget és viszonyosságot biztosító törvény. Evangélikus egyházunk haladó beállítottságára jellemző, hogy sokan nem elégedtek meg ezzel a törvénnyel, hanem amint annak Székács József a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap hasábjain hangot adott, minden vallás számára követelték a vallás- és lelkiismereti szabadság kiterjesztését. Székács a törvény bírálata után ilyen törvényszöveget javasol: „A magyar hazában mindenkinek lelkiismereti s istentiszteleti szabadsága elismertetik s biztosíttatik. — Jöjön aztán a világ bármely sarkából bármely felekezet embere, az azonnal tudni fogja, miként olly országba lépett, mellynek határain belől mindenki hitének, lelkiismeretének s istentiszteletének szabadsága elismerve van.“

Természetesen a vallásegyenlőség törvénye mindaddig papiros maradt, amíg a katolikus egyház elképesztően nagy vagyonnal és gazdagsággal rendelkezett, amikor pl. a hivatalos kimutatások szerint az esztergomi érsek kezén 95.983 kat. hold, az egri érsek kezén 116.138 kat. hold föld volt, az összes katolikus egyházi földbirtok pedig a XIX. sz.-ban közel kétmillió holdat tett ki.

Ma bármennyire is természetesnek látszik a vallások közötti egyenlőség, a magyar történelem folyamán mindez a haladó erők hosszú és nehéz küzdelmébe került, s ennek a küzdelemnek fontos közjogi eseménye lett az 1848. XX. t. c. Persze a teljes vallási egyenlőség és lelkiismereti szabadság ebben a törvényben sem valósulhatott meg, mert azt csak Népköztársaságunk Alkotmánya mondotta ki. Egyházunk azonban az 1848. XX. t. c. részeredményéért is hálát érzett a nemzeti kormány-nyal szemben.

EGYHÁZI REFORMJAVASLATOK

A nemzet- és valláselnemő Habsburg-uralom gyengülésével és a nemzeti szellem erősödésével egyházunk egyre nagyobb biztonsággal foghatott hozzá ahhoz a feladathoz, hogy élni tudjon a kivívott szabadsággal és az önmagához való hűség jegyében rendezze be életét. A Protestáns Egyházi és Iskolai Lap egymásután hozza a különféle egyházi reformjavaslatokat tartalmazó cikkeket. Ezek a javaslatok nem válhattak ugyan valósággá a szabadságharcot követő ellenforradalmi korszakban, de így is hűen jellemzik egyházunk és a magyar protestantizmus vágyakozását az után, hogy elvi lényegének és tanításának megfelelő egyházi életet alakíthasson ki. Az 1848-ban kimondott javaslatok legtöbbje csak száz év múlva valósulhatott meg. Lássunk ezekből néhányat.

A Protestáns Egyházi és Iskolai Lap *Hoits Sámuel* tollából cikket közöl, amely támadja az egyházban meghúzódó feudalizmust, azokat a nemeseket és földesurakat, akik kiváltságaik alapján jutottak a felügyelői székbe, de az egyház ügyeivel semmit sem törődnek: „Ismerek esperességeket, hol a nemesség kivívta, hogy minden egyházban nemes felügyelő legyen, — de kérдем: mint teljesítik legtöbbben közülök kötelességeiket? Sokan meg sem látogatják az egyházat, példákat hozhatnak, hogy egy bizonyos 30 évig volt egy egyháznak névszerinti felügyelője a nélkül, hogy egyetlen gyűlést tartott volna; olyanok pedig, kik néhány évig gyűlést nem tartanak, a számadásokat át nem vizsgálják, számtalanok vannak. A mi pedig legrosszabb illy esetben, az: hogy illy felügyelők jogaik iránti féltékenységében a jelen nem létök alkalmával tartandó gyűléseket gyűlöletes, sőt tilosnak tartják, vagy pedig a lelkészek, részint félelemből, részint hanyagságból felmentve érzik magokat a felügyelő közönyössége miatt a gyűlések tartásától”. *Csuthy Zsigmond* cikkében népképviseleti egyházalkotmányt követel, s minél szélesebb alapokra akarja fektetni az egyház ügyeiben részvevők körét: „Az egyház e sinlődő sorsa nem maradhat így. Úgy is nehéz már a különböző nézetek miatt elszórt visszavonás kockáit a szeretet leplelvel elfedni. De mondjuk ki azt is, hogy a nagy néposztály, melly a törvényhozásból ki van rekesztve, a tanácskozó termek falain kívül egymással küzd az elnyomás virágtalan terén; és amint naponkint érzékenyül, épen úgy ingerül. — E kellemetlen helyzetből olly mezőre kell kilépnünk, mellyen a felzaklatott kedélyek lecsendesedvén, egységben és testvériségben egyenlő jogainkat anyagi békében élvezhessük. — És már ezen örök zöld nyílt mezőt a tiszta népképviseletben lehet megtalálni... Minél tágasb alapra szükség fektetni az egyházi alkotmányt; folyjanak nyíltan ügyes-bajos dolgai úgy az öszves, mint az egyes egyháznak. Különben is az evangéliom szerint: Semmi sincs elrejtve, mi meg ne tudassék. — Valóságban áll az igaz vallás; nincsen szüksége ravaszúságra, fortélyra s emberi tekintetrel!” (PEIL)

A soproni evangélikus gyülekezetnek, amely a „convent” vezetése alatt állott, a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap hasábjain ajánlják a győri evangélikus gyülekezet példáját, amelyben nemcsak egy szűkkörű konventnek, hanem a közgyűlésnek is szerepet adnak, s ezeken a közgyűléseken „az utolsó osztálybeli egyének is, ki talán egy vft-nél többet

nem fizet, joga van észrevételeit megtenni". Majd a soproni gyülekezet felé ezzel a javaslattal zárul a cikk: „ajánlanám az ügyei tárgyalásában nyilvánosságot, — ellenben, előljárói megválasztásában a titkos szavazást, végre az előjáróknak három évenkénti újra alakítását“.

Az 1848. egyházi sajtóban széleskörű megvitatás tárgyát képezte az egyházi jövedelem kérdése. Meglepően haladó javaslatokat hangoztat „Néhány szó a protestáns papok leendő állásáról“ című cikkében *Mocs-konyi József*: „... véleményem szerint, a prot. egyháznak jelenlegi birtokait, földjeit, réteit, tanyáit, malmait, melyekből t. i. a prot. papok és tanítók kapták fizetéseiket, akár az egyháznak magának, akár a közálladalomnak el kellene adni. Mert hiszen eddig, szántóvetők, juhász-gazdák, kereskedők, haszonbérlok is voltunk szükségből: jövődőben ne legyünk egyebek, mint papok, tanítók. Mondjunk hát le szántóföldeinkről, réteinkről, tanyáinkról, mert két úrnak nem szolgálhatunk; menjünk vissza lelki nyájainkhoz s azon időt, melyet eddig kenyérszerzésre fordítottunk, ezentúl, mert a közálladalom akar gondoskodni rólunk, lelki nyájaink őrzésére, híveink tanítására fordítsuk.

Hozzuk be egyházainkba a vasárnapi leckéket; ajánljuk a híveinknek a Táncsics által szerkesztett munkások újságját, melyet ők filléreiket összeadva szerezzenek, a midőn ráérnek, egyes házaknál összegyűlve, kivált téli napokon olvasgassák: min magunkat illetőleg pedig, szaporítsuk könyveinket, olvassunk, írjunk, tanuljunk.

... Hazánk átalakulása után, a párbérnek is lejárt ideje. Mondják némelyek, hogy ezt meg kellene hagyni, mert nem lesz bizodalom a népnek papjai irányában. En pedig mondom, hogy ez volt a pap és hívei közti surlódásoknak legnagyobb oka.

... A párbér által sokszor utolsó falatja vétetett el a népnek, kivált olly helyeken, hol a párbér földes gazda és zsellér által egyenlően fizetett, s a mi legigazságtalanabb, még a legszegényebb özvegy-asszonyok is kényszerítették a párbérfizetésre. Illy helyeken nem lehetett szeretni a népnek papját, ki állandóul tartozása fizetésére, hol szép szóval intette, hol pedig exequáltatta. Az országgyűlés megszüntette az úrbért, szüntesse meg a párbért is, mely hasonló ahhoz.“

Baló Benjámín cikke pedig a stólaszedést ítéli el, s tesz javaslatot annak a megszüntetésére: „A stólavétel igen kalmár szellemű és nap-számas, a stolaadás vallásos fényűzésre nyit alkalmat, sőt választó falakat építget a keresztyén testvérek között a szent egyenlőség kontójára. A keresztelest, stb. épen olly lelkészi tisznek tartom, mint az úri szent vacsora kiosztását, s midőn ezt külön meg nem fizettetjük, miért a többi? En soha senkitől, még ha gazdag volt is — ha önként nem küldé — nem követeltem, s nem is fogok követelni stóladíjat, hanem az egésztest megszüntettetni véleményezem. Sok botrány és viszály szűnnék meg ez által lelkész és hallgatói között, s a lehetsége is elhárintva volna annak, hogy a lelkész addig ne mozduljon kereszteni stb., míg ki nem elégitte-tik. Ne mondja senki — kérem — hogy ez gyanúsítás, sok adataim vannak illy botrányra, de hallgatók vele, mert exempla sunt odiosa. Azt mondjátok, hogy a halotti beszédek munkát feltételeznek és így jutalmat igényelnek. Igaz, de azért van — s lesz már igazabban — az évi díj, hogy munkálkodjunk érte.“

A természetbeni javadalmak körüli sok nehézség tapasztalata indította arra a lelkészi javadalmakról folytatott sajtóvita egyik hozzászólóját, hogy a következő javaslatot tegye: „Mind ezeket tehát figyelembe vévén, sokkal alkalmasabb, célszerűbb, s az igazsággal megegyeztetetebbnek tarthatjuk, ha az egyházi hivatalnokok, általában készpénzzel fizettetnek.”

Ami a nemzeti kormánynak a lelkészek részére adott államsegélyét illeti, arra nézve Kossuth Lajos tisztában volt azzal, hogy a következő szabadelvű álláspont az egyház és állam szétválasztásához vezet. Iratainak VIII. kötetében (340. l.) ezt olvassuk: „A vallásos felekezetek az állammal szemben másnak nem tekinthetők, mint az egy hitet valló egyének szabadakarataiból kifolyó önkéntes egyesületeknek... fizessék papjaikat, tartsák fel iskoláikat, templomaikat, amint nekik tetszik, az államnak velük semmi köze. Nem ad nekik semmit. Ez az igazság.” Ugyanakkor azt is sokan hangoztatták, hogy a papi birtokok szekularizációja logikus folytatása a hűbéri kiváltságok és jövedelmek megszüntetésének. Az Arany János és Vas Gereben által szerkesztett *Nép Barátja* c. lap 1848. júl. 9-iki száma a néphez fordulva a papi jóságok felől ezt írja: A nemzetgyűlés „ha elveszi is, csak azért veszi el, amiért elvette a földesuraktól a dézsmát, robotot, azért, hogy tirajtatok segítsen.” A szekularizációt az országgyűlésen, a sajtóban, sőt még a katolikus alsópapság körében is sokan követelték, a kormány azonban ezzel a gondolattal határozottan szembehelyezkedett. (Forradalom és szabadságharc c. kötet, Bp. 1948. 338. l.) Sőt 1848 végén a kormány ezer baja között is gondolt arra, hogy anyagi segítségben részesítse az alsópapságot. A Honvédelmi Bizottmány rendeletére a 300 forintig nem terjedő papi jövedelmeket az állam 300 forintra emelte fel. (Forradalom és szabadságharc, 363. l.)

Ötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszternek a kötelező elemiiskolai népoktatás bevezetésére irányuló törvényjavaslata ország-szerte felvetette a felekezeti iskolák problémáját.

A PEIL hangot ad a papi vezetéssel elégedetlen tanítóság szavának, amikor aug. 6-iki számában a következő beszámoló jelent meg: „A szalontai egyházvidéki falusi tanítók is — különösen, kik a tanítói ügy iránt nagyobb részvétellel viseltetnek — ügyeikről értekezendők, összegyűlvén N.-Harsányban, júl. 20-án kívánataikat e következőkben állapíták meg: A papi igazgatással eddig kapcsolatban volt önkény alól szabadíttassunk fel. — Minden papi szolgálat alól vétessünk ki, hogy így hivatalunknak annál inkább megfelelhessünk.”

Sokkal jelentősebb *Haubner Máténak*, a dunántúli egyházkerület püspökének a PEIL-ben megjelent nagy cikke, amelyben többek közt ezt írja: „Nemzetünknek az érte'elmi és erkölcsi művelődésbeni általános hátramaradását eddigelé leginkább azon idegenkedés okozta, mellyel a külön hitfelek honunkban egymás iránt viseltetnek. Ezen idegenkedés az erőknék eldarabolása által a legszentebb buzgóságot is sokszor elzsi'basztja. Vannak helységek, városok, hol három-négy hitfelekezetbelieknek 3—4 féle rossz iskoláik vannak, mert jó iskolát föllá'ltani magán mindenik fél tehetetlen. Minden helyen egy jól rendezett, jó tanítóval ellátott iskola sokkal áldásteljesebben működhetnék, sokkal kevesebb

költség mellett. Az 1848. XX. tc-ben meg van vetve a lehető sikeres javításnak csírája. Mely nemes csirából következő ideálokat lehetne kifejteni:

Országszerte minden óvodák-, elemi-, nép- és reáliskolák, gymnasiumok, lycaeumok, akademiák, collégiumok, egyetemek közösöknek nyilváníttassanak.

Országszerte mindenütt, hol eddig óvodák és iskolák nem léteztek, de 30 ilyeneket kívánó gyermekek találkoznak, ilyenek állíttassanak föl álladalmi költségen.

Országszerte minden helységben, hol több-féle iskolák panganak, azokat összeolvasztva, álladalmi költségen egy jó iskola állíttassék, — nyolcvan gyermek számáig 1, azonfelül 2, vagy hol 150 gyermeknél több van, 3 tanítóval is.

Országszerte minden közös óvodából, elemi és népiskolából a felekezeti vallásitanítás kizáratik. Az így keletkező hiány minden hitfelekezet saját lelkésze által pótolassék.

Országszerte minden elemi-, nép- és reáliskolába alkalmazandó tanítók kiképzéséről a ministerium gondoskodik.

Országszerte minden rendesen alkalmazott iskolatanítónak évenkénti készpénzbeli járandóságukat a közálladalom fizeti.

Országszerte az iskola épületeket és tanító lakokat az álladalom építi.

A PEIL júl. 16-i száma a hegyaljai egyházmegye júl. 5—6-án Nyíregyházán tartott közgyűlésén hozott határozatokat ismerteti, amelyek között az egyik így szól: „Hajlandók vagyunk beleegyezni a felekezeti tanodáknak közös nemzetiekként leendő átváltoztatásába; ha az ország egyházi szükségainkről gondoskodni fog, hajlandók vagyunk alapítványainkat is általadni.”

Ezekkel a megnyilatkozásokkal egyetértőleg jelent meg aug. 27-én „Féltsük-e autonómiánkat?” című cikk, amelyet Z. aláírással jelölt a cikk írója; ennek a stílusából arra lehet következtetni, hogy azt Zay Károly egyetemes felügyelő írta. Ebben többek között a következőket mondotta: „Bízzuk egyházi s iskolai ügyeinket egészen a nemzet kormányférfiaira; a mit ők rendelendnek, a nemzeti gyűléstől megerősítve (mellynek lám mi is tagjai leszünk), azon nyugodjunk meg, és higgyük el, hogy az leszen nekünk, magyarhoni protestansoknak, legidvesebb.”

Egyházunk vezető férfiai és itt-ott közgyűlései is lelkesen támogatták tehát Eötvös József kultuszminiszternek aug. 3-án a képviselőház elé terjesztett közoktatásügyi reformra vonatkozó törvényjavaslatát, amely többek között kimondta, hogy a vallásoktatást „a növendékek ezen túl egyenesen és közvetlenül vallásuk lelkészeitől veendik”, azaz az általános iskolai oktatás keretein kívül, továbbá kimondta, hogy az állam ú. n. közös iskolákat, azaz állami tanintézeteket fog felállítani. Másik nagy eredménye a törvényjavaslatnak az, hogy bevezeti a kötelező ingyenes népoktatást. A baloldal messzemenően támogatta a demokrácia szellemében benyújtott javaslatot, míg a jobboldal felfordulást emlegetett, s a világ végét jósolta. A felsőház idő-húzása miatt a törvényjavaslat nem válhatott valóra, de ez mit sem von le annak az értékéből, hogy

egyházunk haladó erői az egyházi sajtóban és közgyűléseken is mellette foglaltak állást.

Ezek voltak azok a legfőbb problémák és reformjavaslatok, amelyek megmozgatták egyházunk közvéleményét a szabadság levegőjének érintésére.

A NEMZETISÉGI KÉRDÉS

1848 áprilisában már majdnem mindenütt megszűnt az az osztatlan együttérzés, amellyel a magyarországi nemzetiségek a márciusi vívmányokat fogadták. A különböző nemzetiségek nemzeti mozgalmainak vezetése egyre inkább a jobboldal kezébe került, amely a magyar forradalmat többé nem a haladás, hanem a reakció oldaláról tekintette. A jobboldal győzelme következtében tehát a nemzetiségeknél végzetes hasadás jött létre a nemzeti függetlenség és a társadalmi felszabadulás között. E hasadás tág kaput nyitott a Habsburg-ellenforradalom benyomulására. A kamarilla nem is késlekedett a saját nacionalizmusukban jobbra tolódott nemzetiségeket ígéretekkel és hazugságokkal magának megnyerni. (Forradalom és szabadságharc, 428. l.) A nemzetiségi mozgalmakat vezető polgári osztály fejletlensége miatt csak két autokrata nagyhatalom, az orosz cár és a Habsburg császár árnyékában képzelte el az egységes és reakciós szláv nagybirodalom megvalósulását. Ez a végső magyarázata az egész 19. századon végigkísértő pánszláv, illetve ausztrószláv törekvéseknek. (Forradalom és szabadságharc, 425. l.)

Ebben a szituációban evangélikus egyházunk nemzetiségi lelkészei is két táborba tartoztak. Az egyik tábor rokonszenvezett a magyar forradalommal, s nem féltette attól sem egyházát, sem nemzetiségét, a másik tábor a szláv nemzetiségi törekvések vélt védelme érdekében szembe fordult a forradalommal és a bécsi udvar kiszolgálójává lett.

Szeberényi János, bányakerületi szuperintendens megnyilatkozása volt a legnagyobb szabású állásfoglalás a nemzetiségi lelkészek részéről a magyar szabadságharcot illetően. „Oszinte üdvözlét” címmel körlevelet intézett a bányakerület minden ág. hitv. gyülekezetéhez, amelyről így számol be a PEIL-ben Székács József: „Midőn a felső vidékeken egy pár lelkészárs szerencsétlen izgatásainak lesújtó híre terjedezett közöttünk s pirulás futotta el arcainkat, az aggodalmak fellegei közé reményvilágot hozott ezen főpásztori üdvnek tartalma. Előre bocsátván a főpásztor azon áldásokat, melyeket a legújabb törvényekben köszönünk, s azon hálát, mellyel azokért Istennek és az ország törvényhozóinak tartozunk: a 6-ik lapon a legkényesebb, a nyelv tárgyában így nyilatkozik: „Mindenek felett pedig kérlek és kényszerítlek benneteket, ne beszéltesétek rá magatokat, hogy némi társasághoz csatlakozzatok, mellynek célja volna, hogy a hatáság, az ország, s egyéb nyelvű lakosok ellen fellázadjon, vagy a magyar nyelv ellen, mely az 1843/44-i országgyűlésen egyedül tétetett a törvény által diplomatikaivá, erőszakkal birkózzék, s azt azon helyről, mellyet a törvény kijelölt neki, kiküszöbölje.” S itt felhordván a legeldöntőbb okokat, így szól: „Míg a törvény törvény, meg kell tartatnia, különben a törvények hasztalanok, a kormány hatalom és tisztelet nélkül volnának.”

Terjesszük tehát mindenenek felett a békét, hogy az áldott ügy szükség-szülárdsága s ezen szülárdulás létesítése békétlenség és bününk által ne akadályoztassék. Hiszen azon szabadság, melly kihirdetett, a tót-, szerb-, német-, oláhajkúaknak egyiránt sajátja. — Nyelvünket senki nem meri, nem fogja elvenni, nem fog mást behozni templomunkba és istentiszteletünkbe, nem gátolandja senki, hogy házainkban, ügyeinkben, társalkodásainkban ne használjuk, rajta könyveket ne írassunk, s tanulhassuk és taníthassuk kivált (mint bátran reménylem) az elemi iskolákban.“

A Szeberényi-féle körlevélnek nagy visszhangja támadt. Kollár János, a tudós pesti szlovák lelkész hírlapi nyilatkozatban jelentette be Szeberényi körlevelével való egyetértését, hasonló nyilatkozatot tett közzé a legtöbb felvidéki egyházmegye szlovákajkú lelkésze, amelyek közül kiemelkednek a zólyomi, nógrádi, gömöri lelkészek nyilatkozatai.

A másik tábor élén Hurban, Stur, Hodzsa evangélikus lelkészek és tanárok állottak, akik próbálkoztak szlovák kormányalakítással is, népfelkelő csapatok szervezésével is. Sőt, hogy nagyobb sikerrel léphessen fel Hurban a magyar forradalommal szemben, Bécs császári ezredesi rangot is adott neki. Ellenforradalmi tevékenységéről Horváth Mihály, a kortárs történetíró ezt jegyezte meg: „Hurban, az evangélikus tót pap, bár nemzetőreinktől több ízben, különösen február (1849.) közepén Muránynál, megveretve, az országból harmadszor is kiszalasztatott, mégis, kivált mióta ezredesi rangot nyert, a részint Sárosban és Szepesben szedett tót, részint Galiciából hozott lengyel csoportokkal márciusban ismét hol egyik, hol másik vidéket háborgatta.“ (Horváth Mihály: Magyarország függetlenségi harcának története, II. 483. l.)

Ahogy a magyar szabadságharcot a nemzetközi reakció ellen a bécsi forradalom is támogatta, ugyanúgy éreztek együtt a magyar forradalommal a haladó szlávok is. A cseh társadalmi és nemzeti forradalom élcsapata már 1848. máj.—jún.-ban fellépett, ők robbantották ki a prágai felkelést, ők küzdöttek hősiiesen Windischgrätz ágyúi ellen. Ez a forradalmár csoport újra szervezkedni kezdett és határozottan a magyar forradalom mellett foglalt állást, mikor a szervezkedésbe bekapcsolódott Bakunin orosz forradalmár is, aki egy északi Habsburg-ellenes szövetség létrehozását tűzte ki célul s egy német-lengyel-cseh-magyar szövetség tervét fejtette ki és felszólította a népek haladó erőit a szövetkezésre. A nemzetközi reakció felülemelkedése azonban megakadályozta a tervet.

Mind német, mind szláv területen aszerint vált a nemzetiségi kérdés döntő tényezővé, hogy a haladás vágya a reakció szolgálatába lépett-e. Egyházunk nemzetiségi lelkészeit is így osztotta két táborba a nemzetiségi kérdés.

HAZAFIAS MEGNYILATKOZÁSOK EGYHÁZUNKBAN

Az evangélikus egyház a magyar protestantizmussal együtt három évszázadon át szolidáris volt a nemzeti függetlenségre irányuló küzdelmekkel. Nem történhetett ez másként 1848-ban sem. Így látta ezt a korabeli egyházi sajtó: A PEIL így ír: „Az emberiség a haladás és tökéletesebbülés lobogóját kitűzvé, — természetes, hogy a protestantizmus, ki

egyháziakban már századok óta ezen zászló alatt életre-halálra küzd, tulajdon multján tanulva s okulva, sem vérmes reményektől elragadva túlságokra nem fakad, sem a mutatkozó nehézségek miatt kétségbe nem esik, hanem az új eszmékkel, mint egy rokonszenvű barátal ölelkezve, tapasztalás-edzette ildomossággal halad a kitérőtől irányban; — a katholicizmusnak elve ellenben stabilismus levén, ismét igen természetes, hogy, miután az álladalom szekerét, a világiak, a tapasztalatlanság túlbuzgóságával, rendén túl is hajtani, az egyháziak ellenben, ismeretes ultramontanus vaskövetkezetességgel visszatartóztatni iparkodnak, összekötések elkerülhetetlenek, természetes, hogy a járatlan ösvényen, az állományok legnagyobb szeszélyeknek kitétetvék.“

A márc. 15-i pesti forradalom tűzbe hozta az egyházi sajtót is. A PEIL márc. 19-i számának homlokzata nagy betűkkel hirdeti: „A sajtó szabad!“ Majd az első oldalon közli Székács József „Ima“ című alkalmi versét:

*Midőn a népek ősi szent jogért,
Mellyet szivökbe Isten irt vala,
Vérontva küzdenek, míg nem felderül
A szabadságnak teljes nappala:
A diadalmi énekek zajára
Önként nyíl a kebel buzgó imára
S buzgó imája így hangzik nemünknek:
Dicsőség legyen a mi Istenünknek!*

*Dicsőség legyen a mi Istenünknek,
A mi győzelmünk több, mint emberi:
Egy hosszú század, azt mit egy szökő nap
Adott, előbb álmodni sem meri;
Mert törében a hosszas szolgaságnak
Nem volt reménye többé a világnak,
De eljött Isten, szól a biblia,
Midőn a szükség legnagyobb vala.*

A nemzeti élet nagy fordulópontját Isten igéjének a fényében állítja be egyházunk igehirdetői. A márciusi eseményeket vasárnap délelőtti istentisztelet keretében ünneplik meg Pesten, melyre hírlapi úton is meghívják a híveket: „Tudósítás. Az alkotmányos szabadság ünnepe a mult vasárnapról, — a magyar lelkész Pozsonyban létele miatt, — elmaradván, az a mai vasárnapon, u. m. mart. 26-án délelőtti 11 órakor fog a pesti ág. hitv. evangyéli templomban magyar nyelven tartatni.“ (PEIL.)

Vidéken a márciusi eseményeket nagy lelkesedéssel fogadták, nemzetiszínű zászlók lengtek a falvak tornyain. „Gömörből hírek, 1848. apr. 4.“ címmel a PEIL cikke többek között ezt írja: „Hegyes vidékünk lakója az új fordulatot, — bár az európai civilisatio vehiculumán jöve meg, égből küldött isteni ajándéknak veszi, vallásos érzelmében örömkönyűket, a hála könnyűit hullatja, — míg találkozik egy-kettő, ki nyugtalan kérdezi: ha nem újabb ámitás-e mind ez? — Le is kell peregni jól az idő kerekének, míg a rólunk nélkülünk rendszer jármaiba beletörődött nép ráismerend eltaposott méltóságának ama koszorújára, mely kikerestetvén a porból, most homlokát diadalmasan övedzi.“

Apr. 23-i számban jelent meg *Zay Károly* egyetemes felügyelő „Fő-felügyelői szózata” az ország evangélikusaihoz, amely ugyan még hangsúlyozza a Habsburg- király és a rendek nagylelkűségét a márciusi engedményekkel kapcsolatban, de mint az evang. egyház képviselője, hivatatosan is állást foglalt a forradalmi vívmányok mellett s ezzel nem hagyott kétséget azíránt, hogy az evangélikus egyház együtt halad a kormánnyal.

A PEIL a bányakerületi közgyűlésről írt beszámolójában ezt írja: „A közgyűlés f. é. júl. 23-án *Prónay Albert* felügyelő és *Szeberényi János* püspök ikerelnökök alatt Pesten nyitattott meg, egyházi elnökünk részéről, miként mondá, olyan örömmel, minővel 15 év óta soha nem üdvözölte még a kerület követeit. Mert földerítvén a szabadságot, egyenlőséget és testvériséget mi reánk is a martiusi napok, a protestantizmusnak mióta él e haza térein, legfényesb korszaka is, minők a bécsi és linczi békekötések, csak felhők azon világhoz képest, melynek éltető sugárait földézés általában e honra 1848-nak martiusa.”

Mikor pedig a kormány felhívására megalakul a nemzetőrség, a pap-ság országszerte támogatja a hazafias mozgalmat. *Horváth Mihály* csanádi püspök, majd a szabadságharc kormányának kultuszminisztere, aki az emigrációban elsőnek írta meg e korszak történetét, műve Genfben megjelent első kötetében azt írja: „A nép, mihelyt a megyei tisztviselők által felszólítottatott s a nemzetőrségnek, mint a szabadság és rend fentartására legalkalmasb eszköznek céljáról, szabályairól értesítettett, önként belépett annak soraiba és szorgalmasan gyakorlá magát a katonai mozdulatokban. E tekintetben kétségkívül nagy hatása volt annak is, hogy a lelkészek általában véve nemcsak közremunkáltak a nép kellő felvilágosításában, hanem sok helyt magok is beléptek a nemzetőrségbe.”

Ugyanakkor más lelkészek adományaikkal sietnek a haza segítségére. Az egyházi sajtó is közvetíti az adományok begyűjtését és továbbítását s erről gyakran jelentet meg nyugtázó híreket.

A vidéki helyzetről szóló híradás szerint a lelkészek felhívják a népet a Kossuthért való imádkozásra: „Hazánk megnyugodhatik derék papjaink hazafiúi legszebb kötelességök hű eljárásán, mert a szószerkből ilyeneket hall az ébredő nép: reggel és este imádságaitokból soha ki ne feledjétek Kossuthot, a népek szabadsága e legszentebb bajnokát; imádkozzatok hosszas dicső életéért, hogy ő még soká, igen soká éljen, mert a Kossuth élete a mi életünk és az ő élete ellenségeink halála” — midőn, mondom, ilyeneket hallunk, bizonyosan megértette e nép intő szózatát a kornak, közös veszélyét a hazának s legnagyobb teendőjét a magyar nemzetnek”. (PEIL)

A szabadságharc ügyének buzgó támogatására forróhangú felhívással kéri *Beöthy Zsigmond* a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapban a lelkészeket: „Lépjétek azért elő, hazám lelkészei, tűzszavaitok s lelkes tetteitek lángoló példájával; fessétek népetek elébe a kort, melynek visszahozhatatlan millió napjait annyi eskütörő fejedelem kínos szolgaságban töltették el az alkotmányos haza szenvedő fiaival. Rajzoltátok le a zsarnokokat, kik hízeltő udvaroncok mosolygó arcából meríték örömlüket, holott népok millióinak arcán keservdús bánat ült; s írtátok le mindezek ellenében a szabadságharc szent kötelességeit, melyekről

maga az istenség, mely népeit szabadságra s nem szolgaságra teremté, fog követelni számot mindazoktól, kik hivatva valának a küzdelemre, s hivatásukat teljesíteni elmulaszták. — Hogy mindezeket eddigelé is hazafiúságok kellő buzgalmával teljesíték s hirdeték lelkeszeink, legkevésbé sem kételkedem. Sőt dicséretökre legyen följegyezve, valának elegenden, kik a népet lelkesíték; de a tett lángoló példájával, mely legjobban vonz és ragad, táborba kísérek őt, hogy a szabadságot, melyre maga Megváltónk tanított, ne csak a szószéken, de a szolgaság bérenceivel harchan is felmutassa és dicsőítse. — Ha ismerné e nép ősei dicső műveit, s ha ismerné e legutóbbi három század történetét, melyben az osztrák fejedelmek nemzetünk semmivé tételében olly buzgón igyekvének: bizonyosan fogékonyabbá válnék kebele mindazon szózatok iránt, melyek most erejét a kormányhatalom éléről hazánk megmentésére felhívják.“

Mikor nehézre fordult a szabadságharc ügye, őszinte szívből jövő, megrázó erejű imádságot közöl az egyházi sajtó ifjú *Sztehlo János* tollából: „Imádkozom érted, hazám! Adj, Uram, e honnak szabadságot. Add a békességnek áldásait a sok vizsály után! Távoztassad el „a metszőket“, — a szabadság metszőit; távoztassad el a „gonosz munkásokat!“ Adj lelkesedést, erőt, kitartást, hűséget a szabadság harcosainak: hogy legyen szabad magyar status, s legyen áldást osztó magyar egyház!“ (PEIL)

Mikor a bécsi forradalom leverése után Windischgrätz összeszedhette erőit és megindult hazánk ellen, Kossuth felhívására, amelyben a haza védelmére vas- és ércgyűjtést rendelt el, *Székács József* „Harang és ágyú“ című cikkében felszólítja az egyházközségeket harangjaik átadására ágyú céljára. A gyülekezetek így bizonyíthatják be, hogy valóban tetté vált bennük a jelszó: „A haza mindenek előtt!“ A híressé vált felhívás így fest: „Pest városa közgyűlése azt határozá, hogy minden toronyból sétáljon alá egy harang és öntessék ágyúvá. Az illető egyházak meg fognak ugyan kérdeni, de természetes, hogy beleegyeznek, mert hiszen harangok nélkül is imádkozhatjuk az Istent, de ágyúk nélkül nehezebben menthetjük meg a hazát. Ezt nem azért írjuk e lapokba, hogy pusztá tudomásul szolgáljanak; hanem hogy minél több utánzókra találjanak. A dömsödiek már behozták egy nagy harangjukat, a vádiak most szedik le, a szarvasiaké már úton van s bizton reméljük, hogy nem-sokára azt fogja hirdetni a kormány, elég, elég! De ennek reménye ne csökkentse buzgóságunkat. A tél beállott, az utakat keménnyé tette, vajha sebesen döcögnének be minden felől rajtok, a fővárosba a harangok, hogy ismét kiindulhassanak mint ágyúk számos elleneink ellen. De ki pótolja aztán otthon a nagy harangot. A szószéken a pap, a helység házában a bíró, az iskolában az oktató, a családban az apa érc szava, melyly valamint a harang, indítsa buzgóságra Isten és haza iránt a hívet, hogy legyen minél egyetemesebb a meggyőződés, miként a veszélyben forgó hazát, ennek függetlenségét és szabadságát, s a martiusban kivívott jogokat, csak egyetemes összesített erő, egyetértés, áldozat lesznek képesek megmenteni. A harangozás is csak úgy szép, ha összehangzanak a harangok. A vésznapokban a nemzet élete és működése, igyekezete, áldozatai is csak akkor szépek, ha összehangzanak. Tegye tehát félre kiki privát érdekét, erről majd vetekedjünk, ha a haza megmentve lesz, s győzzön akkor a mi jobb. De most egy gondolat, egy cél, egy

szent érzelem legyen mindnyájunkban, az ellenségek legyőzése s szent ügyünk kivándó diadala. Ennek eszköze pedig az, hogy a kormány iránt legyen bizalom, magunk között egyetértés, és azon egyetemes hit, hogy Isten el nem hagy, ha mi is megteesszük önmagunkért, amit csak tennünk lehet.“ (PEIL)

Népünk nagy lelkesedéssel fogott a haza megmentéséhez s a hazafiúi szeretet tüze átforrósította gyülekezeteink életét is. A legtöbb gyülekezetben hálaadó istentiszteleteket tartottak a szabadságharc győzelmei alkalmából.

Orosházán például a függetlenség kikiáltásának ünnepét nagy lelkesedéssel ünnepelték meg 1849-ben. Előző este az egész falut kilágyították, korán reggel zenekar vonult végig az utcákon, a templomokban alkalmi istentiszteletet tartottak. (Veres József: Orosháza. 1886.) A losonci gyülekezet emlékkönyvében *Margócsy József* (1884) például ezt írja: „Gyülekezetünk örömmünnepet ült templomában, hálaistentisztelet tartatott minden nevezetes alkalommal, valahányszor a nemzet szabadságának kivívására döntő események híre érkezett. A templom előtt ily ünnepélyes alkalmakkor puskák sortüze hangzott fel, midőn az akkori lelkész, Pekár Lajos beszédének éltetést kifejező helyére jutott. Egyházunk megülte városunk más felekezeteivel együtt Budavár bevételének ünnepét is, a mely a belpiacon, a vidékről egybesereglett tengerkép részvétele mellett nagy ünnepélyességgel ment véghez.“ Az általános közhangulatra jellemző, hogy a függetlenségi nyilatkozatot még Bauhofer György budai német lelkész, aki a pietizmus felé hajlott s Mária Dorottya főherceggasszony révén udvari kapcsolatokat is fenntartott, felolvasta a szöszékről, vasárnapi istentisztelet keretében. Az egyszerű falusi pap magatartását szemlélteti Horváth Sámuel tótkomlói lelkész, aki akkor, amikor gyülekezetének férfi tagjait a nemzetőrséggel táborba szólították, velük ment s buzdító szavával lelkesítette őket. A nép mindent magával sodró lelkesedésére jellemző, hogy nem is tűrték meg a lelkészek hazafiatlan magatartását. Horváth Mihály írja valószínűleg katolikus papokra vonatkoztatva, hogy „nem egy községben történt, hogy midőn a lelkész szokott módon a királyért szokott imádkozni, a nép zúgva takarodott ki a templomból, sőt néhol magát a papot is fenyegette, ha még ezután is merne imádkozni azért, ki hite szerint annyi bajt, nyomort és vérözönt árasztott az országra.“ (II. kötet, 7. l.)

A tömeglelkesedés izzó hangulatában püspökeink és lelkészeink zöme a hazafias magatartás ragyogó példáját tanúsították a legnehezebb időkben.

PÜSPÖKEINK ÉS LELKÉSZEINK A SZABADSÁGHARCBAN

Egyházunk népe előtt a püspökök jártak elől jó példával. Közülük is kiemelkedik *Haubner Máté* dunántúli püspök, győri lelkész. Már március 19-én körlevelet küldött a lelkészekhez, hogy a rendkívüli márciusi időkben éber figyelemmel örködjének a nyáj felett és legyenek hű és bölcs lelkipásztorok. *Haubner* a *Házánk* című győri lap márc. 21-i száma így mutatja be: „Helybeli evang. superintendens, főtiszt. *Haubner Máté* úr igen dicséretes és követésre méltó például a múlt vasárnap igen épületes és tanulságos egyházi beszédet mondott híveinek a szabadságról, igen

érdekesen és felfoghatólag fejtegetvén előttük a gondolat- és sajtószabadság lényegét és hasznait, valamint a hitegetők és álpróféták tanainak kárát és utálatosságát. A valóban alkalmi és gyönyörű egyházi beszéd hallására nem egynek a hallgatók közül csordultak ki örömkönnyek a szemeikből.

Legnagyobb jelentőségű azonban Haubner ádvent első vasárnapjára, 1848. dec. 3-ára a gyülekezetekhez kiküldött körlevele, amelyben a szabadságharc ügye mellé állott egyházunk teológiai álláspontját is megtaláljuk, és bepillantást nyerünk abba, hogy buzdította egyházunk püspöke a lelkészeket, tanítókat, híveket arra, hogy keresztény lelkiismerettel vegyenek részt az igazságos harcban, a haza megvédésében, amelynek történelmi aktualitását Windischgrätz nyugati határainkra való betörése jelentette. A körlevélben többek közt ezeket olvassuk:

„A dunántúli Evangélikusok Superintendense egyházkerületi lelkészeinek és iskolatanítóinak üdvét! — Kedves testvérim és szolgatársaim a Krisztusban! Üdvözítő Urunk mondá: az igaz ügynek ellensége a jó vetés közé akkor hinti konkolyát, mikor az emberek alusznak! Barátit figyelmezteté, miszerint a virrasztás az ő dolguk, hogy az emberiség jóléle rosszakarók ármánykodásának ne essék áldozatul!

Nagy mesterünk ezen szavaiban, mint szent evangéliomi sáfárlóinak, nekünk is kijelélé köteleességünket. Köteleességünk képe tette, hogy akár hitfeleink közt, mint Anyaszentegyházunk hív lelkészei, akár honfitársaink közt, mint Honunk jó polgárai, az igazság szent ügyét az incselkedő ellenség maszlagja ellen éber őrködésünk által oltalmazni segítsünk...

Népünk, részint kedves Hazánkat érzékenyen fenyegetett viharok által fölriasztva, részint erélyes kormányunk egymást erő föl hívásai által ébresztgetve, nem aludt, sőt nemzetünk dühösen megtámadt legfőbb érdekeinek megőrzése körül vetélkedve példásan őrködött. Nekünk tehát alig maradt több tennivalónk, mint teljes kormányunkat célszerű intézkedéseiben támogatnunk s híveink lelkesültségének kellő irányt adnunk...

Részemről, főpásztori tisztemnél fogva, különösen kötelezettnek érzem magamat Titeket, kedves lelkész és iskolatanító szolgatársaimat a Krisztusban, ma, ádvent 1-ső vasárnapján, midőn Isten kegyelméből egy új egyházi évet megkezdhetni szerencsések vagyunk, jelen pásztori levelem által igaz testvéri szeretettel egytől egyig föl szólítani, hogy velem egyetértve s összefogva megújult erővel egész tehetségünkől iparkodjunk evangéliumi keresztény szellemünket az által tüntetni ki, hogy híveinket Honunk minél lelkesebb polgáraivá, s nemzeti igazságos ügyünk minél hatalmasabb védőivé tegyük...

Minden embernek jogában kell állani, hogy emberré lehessen! S íme támadott ellenség, ki ellene szegül, s az előbbi, embert embertelenítő zsarnokságot tovább is fönn akarja tartani! — és azért 12 millió ember fölött folyik a fegyveres vita, ha tovább is barmoknak tekintessenek-e, vagy szabadjon emberekké lenniök? —

Testvérim! tehát nem pusztá polgári haszon van köztünk célba véve, hanem egyenesen maga az emberi természet méltósága! —

Kérdem; volt-e? van-e? a Krisztus Anyaszentegyházának is ennél magasabb, szentebb célja? A világ megváltója, mikor legtöbbet akart mondani, azt mondta az embereknek (Máté 5, 48.): „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes!” — De értsük meg még:

Mennyi figyelmet érdemel az a nyereség, melyet nemzeti mozgalmunk fölmutat? — Mondhatjuk magunknak és az egész világnak, hogy a legutóbbi országgyűlésünkön alkotott és szentesített törvények szerint honunkban 12 millió jobbágyember ezentúl nem robotol; véres verítéssel szerzendő vagyónkájából ötödöt, kilencedet, tizedet nem kénytelen adni; személyes és családi nyugalma, a hajduktól kezdve felfelé, 20—30 kisebb és nagyobb kényuraságok szeszélyétől nem függ; fölötte bíraskodó felsőségét saját bizodalma szerint választja; a törvény előtt minden más polgártársával egyenlő, stb. — és kétségkívül sokat mondunk, mert ez mind igaz, és ezen igazság roppant sokat nyom. Roppant sokat nyom, hogy 12 millió ember szabad, s életének egy harmadrészét durva zsarnoki erőszakkal elfoglalt idejét, erejét ezentúl önmaga, családja, ember-társa javára használhatja.

Mindazáltal, ha e roppant igazságnál még sokkal többet előmutatni nem tudnánk, vele valódi nyereségünk óriását csak eltörpítenénk. — Sokkal becsesebb mind ezen félig anyagiaknál az a szellemi kincs, melyet a gondolkodás, olvasás, szólás és sajtó felszabadítása által nyertünk. — Előbb a nép nehezen keresett filléreire bérlettel lelki bakók kémkedtek minden kimondott szó körül, hogy keblekre nehezedő lidércként már keletkezésében elfojtsanak minden szabadabb gondolatot; előbb gögteljes és buta könyvvizsgálók bábáskodtak kegyetlen irónnal irodalmunk vajudasai körül, hogy az első fürdőbe belefojthassák a lélek szabadabb mozgásának embrióit: most, utolsó országgyűlésünk lelkes parancsára, lehulltak az emelkedni akaró lélekről a szárnyát szegő bilincsek és mi az eszmék s vélemények serényebb kicserélhetése által leghatalmasabb eszközével bírnak az erkölcsi kimívelődésnek! —

Testvéreim! tehát nem pusztá anyagi nyereség az, melyet nemzetünk eddigi küzdése szerzett, hanem lelki szabadság!...

Testvérim! testvéri szeretet tehát az, mit nemzeti kormányunk minden honfiaknál feltesz, hogy Istennel kezdett mozgalmunk szerencsésen kifejlődhessék.

S kérdem: kíván-e evangel. Anyaszentegyházunk valamit sürgetőbben, mint ezt? Krisztus, mikor az övét a legfőbb kellékre figyelmeztette, így szólott (Ján. 13, 34—35.): „egy új parancsolatot adok nektek, hogy egymást szeressétek, amint én szerettelek titeket. Erről ismerik meg mindenek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretenditek”. —

Ez a körlevél klasszikus kifejezője a hazafias egyházi gondolkodásnak, amelyben a hívő ember teljesen egy hazája és népe hősi küzdelmeivel. Haubner világosan kijelenti, hogy semmi újat, szokatlant, a hit világalával ellenkezőt nem hirdet, hanem csak azt kívánja a lelkesektől, ami legszorosabb kötelességük közé tartozik, hogy t. i. „Anyaszentegyházunk iránti tartozó kötelességünket akként gyakoroljuk, hogy valamint mi magunk buzgó hazafiak lenni törekszünk, úgy híveinket is ilyenekké lelkesíteni iparkodjunk.”

Haubneréhez hasonló hazafiás magatartást tanúsított az akkori evangélikus püspökök nestora, a 70. életévéhez közeledő *Szeberényi János* bányakerületi püspök. Életrajzírója, dr. *Szeberényi Gusztáv*, 1878-ban megjelent könyvében ezt írja róla:

„Az 1848-i, különösen a márciusi események őt is felvillanyozták; ő, aki a népet, mint annak fia, annyira ismerte, akinek messze terjedő kerülete legkülönbözőbb vidékein a jobbagyok — hitsorsosai — nyomorult sorsáról személyes tapasztalata volt: a rendkívül gyorsan beállott változást gyermekked és szent örömmel üdvözölte. Az első háleadó isteni tiszteletnél mellére tűzte a nemzeti jelvényt. Híve: el voltak ragadtatva magatartása által, melyet az új korszakot alkotó nemzeti mozgalom körül szóval-cselekedettel tanúsított.”

Hogy ez mennyire így van, bizonyítja a korabeli egyházi sajtó, amelyben Székács József Szeberényinek a nemzetőrség felállításával kapcsolatos püspöki körlevelét így méltatta: „Szeberényi püspök úr e körleveleiben újabb tanúságát adta, mennyire hordja szívében a hazáért, mely helyesen fogja fel főpásztori helyzetét is, s mennyire kész minden pillanatban megtenni azt, mit tőle és hivatalától a hazáért megmentése igényel. Ő volt a legelső minden püspökök között, ki mindjárt az új dolgok kezdetén, külön nyomtatott körlevelet intézett gyülekezeteihez s őket az engedelmességre, az új törvények iránt hathatósan buzdította.” (PEIL)

A tiszai egyházkerület 1848. július 19-én iktatta be püspöki tisztebe *Pákh Mihályt*, aki beköszöntő beszédében is szívből üdvözölte a nemzet elért vívmányait, s tettekkkel is kifejezte hazafiás magatartását. Mikor 1849. májusban Szepes megye is nagy ünnepélyességgel készült a függetlenségi nyilatkozat kihirdetésére, Lőcsén, a megye székhelyén a főispán felkérésére *Pákh Mihály* végezte az ünnepélyes istentiszteletet, amelyen nagyszabású beszédet mondott. Később ennek a beszédnek a kéziratát a bécsi udvar rendőrsége különös buzgalommal kereste, de nem találhatta meg, mert *Pákh* legidősebb lánya tűzbe dobta. Az egész szabadságharc folyamán *Pákh Mihály* felserdült fiai is ott állottak a hazáért védőinek sorában.

Stromszky Ferenc Sámuel dunáninneni püspök, pozsonyi lelkész fiai szintén fegyveresen védték a hazát. *Adolf* nevű fia hősi halált is halt.

Pozsonyban *Rázga Pál* lelkész végzett kiemelkedő hazafiás szolgálattal. Már 1846-ban tartott lelkészi beköszöntő beszédében többek közt ezt mondotta: „Erőm, tehetségem a tied, szeretett gyülekezet, életem a hazáé! Az egyháznak örömmel adom meg, amit adhatok, hazámtól el nem vonom soha, mivel neki tartozom.” És a tót származású, német anyanyelvű és műveltségű *Rázga* oly lelkes híve lett a szabadságharcnak, hogy *Kossuth Lajos* buzdításának hatása alatt ő is a szószékről lelkesítette híveit a nemzeti ügy felkarolására.

Mikor Schwechatnál harcoltak a pozsonyi nemzetőrök, velük volt a tábori élet veszedelmeit megosztva, honfitársait és híveit hősiességitartásra buzdítva *Rázga Pál* is. A csata után a visszavonuló honvéd-

séggel együtt tért Pozsonyba, ahol a Zöldfa-vendéglő erkélyéről tartott gyűjtőhatású beszédet a néphez. Windischgrätz előrenyomulása folytán Pozsony már 1848 végén a császári hadak kezére került. Rázgát nyomban elfogták s hiába kínálták a vallató bírák a menekülés módját számára azzal, hogy erőszaknak engedve tartotta meg a vendéglő erkélyéről beszédét, ő azt válaszolta: „Nem! én szabad elhatározásomból cselekedtem és hazafias meggyőződésemet követtem! Vétkes nem vagyok. Honszerelmem vezérelt.” Öntudatos mártírként vállalta tettének következményeit, amit gyönyörűen fejez ki megrendítő erejű imádsága a síralomházban. Ezt az imádságot Rázga pozsonyi lelkész-társa, Simkó Vilmos jegyezte fel: „Uram, ha lehetséges, vedd el tőlem a szenvedés poharát, de ne legyen az én, hanem a te akaratod szerint... Itt állok Előtтеd, Mindenható, a hajnalpír fényében és végigtekintek az életemen. Elfog a bánat, de lelkem nyugodt... Megáldok mindent, amit szememmel látok magam körül. Áldom Pozsony lakóit, áldom ártatlan, szegény gyermekeimet, áldom kedves feleségemet, — áldom azokat is, akik engem elítéltek. — Áldom az én drága hazámat, kívánom, hogy nemsokára szabaddá legyen és boldoggá!” Bátor lélekkel állt az akasztófa elé, tudva, hogy vele együttérez egész evangélikus egyháza, és a magyar nép minden hű fia.

A bécsi születésű *Wimmer Gottlieb August* Felsőlövő iskolaalapításáról híres nagy papja, német nyelvre fordította Kossuth kiáltványát, amelyben a haza védelmére hívta fel a polgárokat. Majd amikor a nyugati végeken a haza számára veszélyesre fordult a helyzet, népfelkelő biztosságot vállalt, s maga is résztvesz a nemzetország szervezésében. Mint népfelkelő kormánybiztos, egy ízben Jellaschich utóhadaival ellen vezette csapatait, mielőtt hatalmas beszédet intézett hozzájuk. Működését méltatja a Honvédelmi Bizottmányhoz intézett jelentés, amely szó szerint ezt mondja: „A fölkelt bátor németajkú lakosság Wimmer lelkész úrnak bátor és lelkes vezetése alatt csapatainknak hasznos szolgálatot tett.”

A szabadságharc kiemelkedő lelkészhosei mögött ott állt papságunk általános hazafias magatartása és a gyülekezetek tagjainak lelkesítő részvétele a nemzet nagy harcában. Csaknem minden akkor élt lelkész életéből lehetne felsorolni kisebb-nagyobb adatokat, hogyan vették ki részüket a haza védelmi erejének növeléséből.

*

1848 hősiez esztendejében egyházunk vezetői és tagjai bebizonyították, hogy méltók egyházunknak már akkor is 300 évre visszatekintő haladó hagyományaihoz. Az előttünk most felidézett adatokból az az összkép bontakozik ki, hogy evangélikus egyházunk a magyar néppel való egységét 1848-ban is tetteivel bizonyította be.

Evangélikus egyházunk 1848-as példája mélyítse el a mi szívünkben is az ősi magyar protestáns jelszót: „Istennel a népért és hazáért!”

Dr. Ottlyk Ernő

A közösségi bűn

I.

Vallásos gondolkodásunkban szinte kizárólagos volt az ember individuális szemlélete. Pedig amint nincs és nem lehet a keresztyénségnek egy, megfelelő világnézete, társadalmi-filozófiai rendszere, éppúgy nincs és nem lehet egy, megfelelő emberszemlélete sem.

Az ember közösségi lény. A közösségi szemlélet úgy tekint az emberre, mint a közösség egy tagjára. A közösségen kívülszakadt vagy gondolt ember-egyed: deformáció és absztrakció. Az ember már születésénél fogva két szülő családi közösségében jön e világra, egymagában, magára hagyva életképtelen, nem tudna fennmaradni, növekedni és fejlődni.

Az embernek közösségi szemlélete korunkban keresztyén gondolkodásunk formanyelveként éppen olyan jogosan és természetszerűen használható, mint individuális szemlélete a megelőző korszakokban. Sőt sokkal inkább, hiszen számunkra, a mai kor gyermekei számára ez teljesebb és kézzelfoghatóbb szemlélet, mivel a mindennapi tapasztalás tényein nyugszik.

II.

Ha az embert mindig a közösség tagjaként tekintjük, akkor a bűn elsődlegesen az embernek, mint közösségnek Istentől való elszakadottsága, illetve ennek állapota, melyből a maga erejével nem tud kiszabadulni. A bűn mindig a közösség bűne, közösségi bűn. Egyes megnyilatkozásai másodlagosan szintén a közösség életformáiban jelentkeznek, ha az ember a bűn állapotában nemcsak benne van, hanem személyes szabadságával enged is neki: vétkezik. Az ember mint családjának, munka- és hivatásközösségének, gyülekezetének, nemzetének, az emberiségnek egy tagjaként kerül és van a bűn állapotában. Ennek további folytatásként Istentől való elszakadottsága úgy jelentkezik, mint kiszakadása abból a közösségből is, melybe Isten beleteremtette.

Istentől való elszakadottságunknak csak egyik, lehető következménye és megnyilatkozása az, hogy a tőle való elszakadás folytatásként kiszakadunk abból a közösségből, amelybe Isten beleteremtett, hogy izolálódva közömbösen állunk vele szemben, vagy éppen szembe fordulunk vele. Hiszen a bűn-állapotnak igen sok és sokféle megnyilatkozása lehet, nem lehet eleve és okvetlen kimondanunk, csak lehetőség szerint, hogy éppen ebben vagy abban a megnyilatkozásában folytatódik. Ha pedig hitre jutunk, hitrejutásunk gyümölcseként megteremtheti azt is, hogy visszatérünk abba a közösségbe, melybe Isten beleteremtett; tevékeny, élő, termő tagjaivá válunk. Ezt sem lehet azonban eleve állítanunk, hiszen a hitnek is különböző gyümölcsei lehetnek. Igazi és teljes hitnek mindenesetre csak azt a hitet tartjuk — s erre akarjuk embertársainkat eljuttatni —, amely gyümölcseként a közösség eleven és tevékeny tagjává is tesz minket.

A biblia a bűnesetet, mint a bűnnek első megjelenését, keletkezését úgy írja le, hogy az már a kezdet kezdetén közösségi bűn. Az ember mint emberpár vétkezett, esett a bűn állapotába. Lehetetlenség eldönteni, hogy ki vétkezett előbb? Eva-e, aki elsőnek evett a tiltott fának gyümölcséből, vagy Adám, aki magára hagyta és nem akadályozta meg? Egyszerre és együtt vétkeztek és így esett a bűn állapotába mindkettőjük által az ember. Egymást vádolásukban, vétküik, közös vétküik egymásra hárításában a bűn legfőbb megnyilvánulásának: egymással való közösségük kezdődő megszakadásának jeit láthatjuk. *Milton* *Elvesztett paradicsom* c. művében különös szemléletességgel írja le ezt a jelenetet, éppen azt domborítva ki, hogy a bűn keletkezése pillanatában is már közösségi bűn volt.

III.

Az ember történelme folyamán különböző jellegű és nagyságú közösségekben bontakozott ki. Az ókor embere, éppen úgy, mint világa: kozmosz, egy mérték szerint rendezett, határolt valóság. Bűne úgy jelenik meg, mint káosz, rendezetlenség, az istenek mindent meghatároló akarata elleni lázadás, amely a rendezettség létezéséből a káosz, a zűrzavar nem-létezésébe dönti az embert és világát.

A középkorban az egyházszerkezet, mint mágikus valóság határozza meg az embert. A bűn vele kapcsolatban és vele szemben úgy jelenik meg, mint szakadárság, eretnekség.

Az újkorban az ember és világa önvalóságuk tudatára ébredtek. A felvilágosodás idején az ember önvalósága önmaga lábára állott értelmében tudatosul. „Gondolkodom, tehát vagyok és az van, ami tisztán és világosan gondolható s megfordítva is: mindaz, ami tisztán és világosan gondolható: van.” A bűn ezzel a látással megegyezőn, neki következetesen megfelelően értelmetlenségként, értelmellenességnek tűnt fel.

Korunkban az értelem többé már nem különszakadt szerve az embernek, hanem az a képessége, mellyel közösségének rendeltetését, célját, aktuális feladatait fogalmazza meg és mindegyre újra fogalmazza, fejlődése menetében. Érzékennyé lett látásunk éppen ennél fogva a közösségtől való elszakadás, a haladással való szembefordulás bűnmegnyilatkozásaival szemben. Az ember: önvalóság s az egész emberben az értelem is, éppen azért lesz azzá, önmaga legteljesebb, igazi megvalósulásává, hogy a közösség tagjául tudja magát és benne bontakozik ki. Ezért láthatjuk ma a bűnt eddig soha nem látott világossággal közösségi bűnnek.

IV.

A közösségi bűn főbb formái. Alapjellegüket és nagyságukat tekintve különböző közösségekben bontakozik ki az ember. Ahány közösségnek tagjaként él valóságosan, annyiféle formát ölthet közösségi bűne is. Hogy az ember számára melyik az a legfőbb közösség, amely az összes többit magába felveszi s amely az összes többire rányomja a maga bélyegét, — az történelmi helyzet és világnézeti

döntés dolga. Ezen a világnézeti döntésen akár innen, akár túl vagyunk is, a közösségi bűn különböző formái, a közösségi bűnök felismerhetők és leírhatók számunkra, ilyenek: a házasságtörés, bürokrácia, leszakadt értelmiség, társadalmi sematizmus, beépülő maradiság, kizsákmányolás, fekete kereskedelem, prostitúció, farizeizmus, szektarianizmus, sovénizmus, imperialista háború stb. stb. E bűnök mögött meghúzódó közösségi képlet motívum-összetevőit tekintve bonyolult s csak a gyakorlatban, esetenként deríthető fel megközelítő pontossággal. Pl. a szektarianizmus ugyan vallási jelenség, de ugyanakkor, sok esetben ezt megelőzően gazdasági is. A közösségi bűnöket ezért nem csoportosíthatjuk, osztályozhatjuk a mögöttük meghúzódó közösség-képlet alapjellege szerint, mert tiszta kategóriák nem állíthatók fel. De nem is szükséges, mert hiszen mindegyik közösségi bűn egy nevezőre hozható: a közösségből való kiszakadás közös nevezőjére. Közvetlebbről a közösségből kiszakadni azt jelenti, hogy elszakadni a közösség tagjai összességének, mint egésznek összefüggéséből, elszakadni rendeltetését, aktuális feladatát leghaladottabban megfogalmazó sorslátásától, ennek a látásnak legtudatosabb felismerőitől, igazi vezetőitől. A kettő ugyanazt jelenti.

Elemezzünk két bibliai példát a fentiek megvilágítására.

1. *Pilátus* bűne alapján véve hivatali hűtlenség volt. Egy o'asz jogász (Rosadi: Jézus põre c. művében) kimutatta, hogy Jézus elítélése és kivégzése az. akkor, ott fennálló római jog alapján igazságtalan és törvénytelen eljárás volt. Pilátus a római törvény alkalmazójaként volt odaállítva a legmagasabb hivatali helyre. Ha ezt minden további nélkül alkalmazta volna Jézus esetében, a zsidó nép akkori állapotára való minden tekintet nélkül, dialektikátlanul és nem a reális viszonyok összefüggésében, akkor sem lett volna jó hivatalnok, jó alkalmazója a római állami törvényeknek, de csupán erkölcsi sematizmusban lenne elmarasztható. Ő ugyan tekintettel akart lenni a zsidóságra, de nem annak egészére, hanem egyes, nem a nép egészét reprezentáló, sőt abból kiszakadt, elidegenedett pártjára, rétegére vagy irányzatára. A hozzá való alkalmazkodásában éppen a római törvény iránt vált hűtlenné, holott a törvénynek alkalmazása, dialaktikusan való végrehajtása nem jelent hűtlenséget. Éppen annak igazi, lehetséges, legjobb betöltését jelenti. A zsidó nép egészéhez való alkalmazkodást látszat szerint úgy vitte keresztül, hogy megrendezte a Jézus és Barabbás választásának jelenetét. A főpapok és a farizeusok által fanatizált tömegnek való engedéssel csak látszat szerint, de nem valószínűsán alkalmazkodott a nép egészéhez, hiszen az nem reprezentálta a nép összességét, éppenúgy kiszakadt volt belőle, mint fanatizáló vezetőik. Mikor pedig opportunusan alkalmazkodott, egyben hűtlenné is vált feladatához s a római törvényhez.

Bűne kettős kiszakadás volt a közösségből. Kiszakadás a rómaiságból és kiszakadás annak a népnek összességéből, közösségéből, amelynek körében kellett hivatalát betöltenie. Teljes meg-nem-értésben és idegenségben állott vele szemben, bürokrataként, aki mindennek előtt a maga érdekét szolgálja. Istennek mindennek felett való akaratát még-

sem keresztezhetette, végbement az általa is Jézus Krisztus váltságművében, de ez nem menti fel őt.

2. *Ananiás és Safira magartatása.* Nem lett volna bűnük, ha nem ajánlják fel vagyonukat, még az sem, ha őszintén annak csak egy részét ajánlották volna fel. Bűnük, amely miatt meg kellett halniuk, az volt, hogy egy részét felajánlották, miközben a másik részét elhallgatták. Nem tagjaivá, őszinte híveivé lettek a közösségnek, hanem képmutató, hazug, beépülő, felemás és idegen testrészei: éppen azzal szakadtak ki belőle, hogy csupán látszat szefint akartak tagjaivá lenni.

V.

A legeggyetemesebb közösségi bűn kétségtől a háború. Az a nép, amely háborúval tör a másik ellen, kiszakad az emberiség legnagyobb közösségéből, elszakad rendeltetésétől, isteni küldetésétől. Az embernek közösségi szemlélete szerint az egyes ember a közösség, a nemzet tagjaül tekintendő, de megfordítva is: a közösség, a nemzet tagjaiban él valóságosan. Ebből következik, hogy a nemzet háborújáért minden egyes tagja, kisebb vagy nagyobb mértékben, de személyesen hordozza a felelősséget. Nem háríthatja át a körülményekre, mert ezzel a szemlélettel az ember magát mérő természeti lényvé, öntudat és szellemi szabadság nélküli bábbá fokozná le. Nem háríthatja át a nemzet-közösség tagjainak egyik részére, a vezetőkre, mert ezzel nem tekintene magát a közösség tagjaül.

A múltban a háborúról való megnyilatkozásokban kiérződött az a többé-kevésbé általánosan elfogadott felfogás, amelyet „vihar”-elméletnek lehetne elneveznünk. Eszerint a háború olyan időszakos, közösség-lélektani szükségszerűség, végzet, mely kitörésében megakadályozhatatlan, mint a vihar, mely a levegő távoli, tőlünk nem látott, hatalmunk alá nem eső rétegeiben keletkezik; feltartóztatni nem tudjuk, legfeljebb arról lehet szó, hogy helyesen viszonyuljunk hozzá, megmaradjunk „embernek az embertelenségben”. Ez a felfogás ma már meghaladott. Megalázó is az emberre, mert mérőben, természeti lényvé fokozza le, szellemi mivoltával nem számol, mellyel önsorsának intézésébe döntő módon avatkozhatik be. A háború nem természeti szükségszerűség — így nem is volna közösségi bűn —, hanem mindnyájunk felelős cselekvéseiből összetévődő közösségi bűn megnyilatkozása, kiobbantásával szabad hozzájárulásunk és elhatározásunk vagy belenyugvásunk révén válik közösségi vétékké.

Mikor még a népek a király, a felső társadalmi rétegek kevés-számú urainak tehetetlen eszközei voltak, elég volt a háború kiobbantására azok megátalkodott gonosz-sága. Ma azonban, mikor a nemzetek élén választott, felelős vezetők állanak, akik lefelé és felfelé egyaránt felelősek, egyre jobban evidenssé válik és egyre többekben az az igazság, hogy a háborúhoz szinte ugyanolyan mértékben járul hozzá a közemberek nemtörődömsége, közönye, mellyel felelőtlenül vezetők a szörnyű tette, mint vezetők gonosz-sága. A vezetőket elkaphatja a hatalom szédülete, hogy hatalmukat még nagyobbá, korlátlanabbá növeljék s nem tudnak, nem félnek neki ellenállni: úrrá

lehet rajtuk a tehetetlenség, az a gyarlóság, hogy nem tudják megkeresni s nem is akarják, a megegyezésnek lehetséges, rejtett útjait. Konok ellenállásukon megtörik a másik fél minden jó és őszinte igyekezete, nagy okossággal és fáradtsággal kimunkált ajánlata — mindez közösségi bűnként kísért a népek lelkében, de mindnyájunk hozzájárulásán múlik mégis annak aktualizálódása.

A háborúna való spekulálás a nemzet belső ügyeinek rendezetlenségéről árulkodik. Arról, hogy elvesztett tagjaiból a mindennapi munka sorsunkat döntően formáló hite és öröme. Kifelé kell tehát kompenzálnia azt, ami belül hiányzik: a szociális problémák megoldását. Vannak, akik a kizsákmányolásba beleszületve nem érzik már, hogy a kizsákmányolás minden formája közösségi bűn, sőt azt a világ természetes, megváltoztathatatlan és meg nem változtatandó rendjének gondolják. De nem hagyhatjuk itt felemlítés nélkül azokat, akiknek felébredő lelkiismerete éppen vallásos meggyőződésük alapján nem tudott ebbe belenyugodni, sem beletörődni. Ezek egyike volt *Tolsztoj Leó*, a hírneves orosz író, aki a feudálizmus kizsákmányolásában nem tudott élni, sem azokkal közösséget vállalni, akik ezt természetesnek, megváltoztathatatlanak hitték. Birtokát jobbágjai között akarta szétosztani, részben meg is tette, de családjá ellenállásán hajótörést szenvedett nemes törekvése. Emiatt meghasonlott egész családjával, s mikor halálát közeledni érezte, elmenekült tőlük, hogy ne körükben kelljen meghalnia, azok körében, akik nem érezték a közösségi bűnt bűnnek s nem voltak meggyőződve a feudálizmus tarthatatlanságáról.

Minden háború közösségi bűn megnyilatkozása, ez az igazság azonban nem jelent pacifizmust. A bűn nem egyenlő egyik megnyilatkozási formájával sem, nem hozható le ezek színvonalára, mert azokon túl, mélyebben van, az erkölcsi motívumokban, legvégső fokon pedig az Istennel való viszonyban. A bűn nincsen elválaszthatatlanul kötve egyik megnyilatkozási formájához sem. A köztük levő viszony kauzálisan nem fejezhető ki megfelelően. A frontkatona p. o., — jóllehet emberéleteket olt ki, benne van a háború közösségi bűnében, mégsem vétkezik az V. parancsolat ellen, illetve nem okvetlen vétkezik és nem ő vétkezik. Sokat vitáztak már arról, hogy a börtön megjavítja-e lakóját, vagy csupán megakadályozza további gonosztetteiben s a társadalomra nézve ártalmatlanná teszi. Lerészegedni, iszákosnak lenni vétek, annyi, mint engedni a bennünk levő bűn állapotának, de — nem-inni is lehet halálra. Ha a bűn összes megnyilatkozási formáit eltörölnénk is, ezzel még a bűnt, annak magvát nem gyomlálnánk ki az emberből, csupán a szárát vagdalnánk le. Ha sikerülne is a bűn összes megnyilatkozási formáit eltörölnünk, maga a bűn mindjárt újabb, eddig nem ismert megnyilatkozásokat keres majd magának, az is lehet, hogy éppen az erény, a jóság, sőt az Isten tisztelésének formáiba öltözik.

A háború sem maga a közösségi bűn, nem is ennek egyetlen, *csak egyik* megnyilatkozási formája. Egy kikényszerített, önvédelmi harcban — jóllehet mindakét fél benne van a közösségi bűnben, de nem mindakettő egyformán és okvetlen vétkes benne aktuálisan, sőt fennállhat az az eset is, hogy éppen csak az egyik az. A pacifizmus mögött

a hit és a cselekedet, a bűn és megnyilatkozási formája téves azonosítása, kapcsolatuk helytelen fel fogása húzódik meg. Ezért a pacifizmust *Luthernek* mély tanítása tudatában, teológiai alapon vetjük el.

VI.

A közösségi bűnből való szabadulás. Valamely közösség bűnállapotában olyannyira megrögződhetik, öncélúvá lesz, hogy egészen elszakad eredeti rendeltetésétől, időszerű feladata életronalátó: megmerevedik, bálvány-istenné alakul át tagjai számára. Benne ekkor már szinte automatikusan kényszerűünk a közösségi bűnállapotból következő cselekedeteket cselekedni. Megüresedik, nihilizálódik, megéri arra, hogy leváltassék, megítéltessek. Isten ilyen ítélete végbemehet rajta embereken keresztül, de a dolgoknak önmagukban végbemenő következettségén át is. A próféták bizonyágtétele szerint Izraeltől vétkei miatt vétetett el a közösségi lét állami formája, mikor fogságba vették. Minden fa, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágattatik és a tűzre vették. A keresztyén ember Isten igazságos ítéletének fogadja el a közösségi életforma átalakítását vagy felszámolását akkor, mikor az már belsőleg teljesen megüresedett. Istennek ezt az ítéletét ugyanakkor kegyelmesnek is látja, hiszen ezzel nem engedi, hogy az ember egy bizonyos módon a végtelenségig süllyedjen.

A közösség tagjai annak bűn-állapotában felismerhetik a közösségi élet jelen fázisának új törvényeit, felmutatják, megfogalmazzák mások számára, mások nyelvén és betöltik azt. A közösség leghaladottabb fiai ezek. Cselekedeteik nyomán megújodás, megtisztulás következik be.

Végül a közösség megújodhatik s megtisztulhat úgy, hogy tagjai hitre jutnak, nem mind, de a kovász és só példája szerinti néhányan. Hitük *nem akármilyen* gyümölcsöket terem, hanem *szabadon, belülről termi meg* éppen a közösségi élet új, megújult életének áldott gyümölcseit: a közösség belülről tölti be törvényét.

Ferdinánd István

»Kár hogy évszázadokon át az emberiség haladásával a keresztyének nem törődtek. Hálásaknak kell lennünk azok iránt, akik a kultúra haladását szolgálták: tudósok, természetkutatók, orvosok, a népi emberek iránt. Ha ők újra meg újra nem állanak a haladás élére, ugyan hol lennének ma? De persze, ez a haladás egyoldalú. Mit ér nekünk az olyan kultúra, mely végül is Istenre nézve kétségeskedik? Ezért mégis csak Jézus tanítványainak kell a haladás élére állniok, Jézus Krisztus híveinek, akik a föld világosságát és a világ sóját alkotják, hogy így a mi földünk is mennyországga lehessen.«

Blumhardt: Von der Nachfolge Jesu Christi,
Berlin, 1924, 22. oldal

»A keresztyéneknek síkra kell szállniok azért, ami az emberekre nézve az örökéletet jelenti. Nekik az emberiség soraiban a legmagasabbrendű haladást kell képviselniok, a saját lényünkben való haladást.«

Blumhardt: Von der Nachfolge Jesu Christi,
23. oldal

Istentiszteleti alapigék az 1953–54-ik egyházi évben

XI. számú püspöki határozat

JEGYZÖKÖNYV

közös püspöki határozatról az 1953–54. évi perikopa-rend ügyében.

Elrendeljük, hogy az 1953–54. egyházi esztendőben az alábbi igesorozat szerint a délelőtti istentiszteleteken az epistoláról kell prédikálni, ugyanakkor az oltár előtt az evangéliumi ige olvasandó fel. A délutáni, illetve esti istentiszteleten az evangélium az igehirdetés textusa.

Budapest, 1953. november 19.

Dezséry László s. k.
püspök.

Dr. Vető Lajos s. k.
püspök.

KÉT ADVENT KÖZÖTT

Advent 1. v.	Az új kezdet: megtérésre hívó szó. Mk. 1, 1–5. Ezs. 55, 6–7.	I. Pét. 1, 22–25.
Advent 2. v.	Ítélet előtt — kegyelem alatt. Lk. 13, 6–9. Mal. 3, 1–7a.	Jak 5, 5–10.
Advent 3. v.	Senki meg ne tévesszen titeket! Ján. 5, 31–35. V. Móz 29, 18–29.	II. Tim. 1, 8–14.
Advent 4. v.	Menjetek eléje örvendezéssel! Ján. 3, 25–30. Zsolt. 100.	Jel. 19, 6–8.

IMMANUEL

Karácsony 1.	A testté lett Ige. Ján. 1, 14–18. Mik. 5, 2–5a.	Róm. 5, 18–21.
Karácsony 2.	Új életre indító szeretet. Ján. 13, 34–35. Ezs. 12, 1–6.	I. Ján. 4, 9–16.
Kar. u. v.	A békességet szerző Isten. Luk. 10, 5–6. Ezs. 45, 5–8.	Ef. 2, 13–18.

NAPJAIM ISTEN KEZÉBEN VANNAK

Őév este.	Múlik a kegyelem ideje. Mt. 9, 15. Am. 8, 11–12.	II. Kor. 5, 9–10.
Újév.	Mindent Jézus nevében cselekedjetek! Mt. 7, 21–27. Zsolt. 105, 1–5.	Ef. 2, 8–10.
Év 1. v.	Alázzátok meg magatokat Isten keze a'att! Mt. 23, 8–12. Ezs. 42, 1–4.	Jak 4, 10.

KRISZTUS DICSŐSÉGE MEGJELENIK A VILÁGBAN:

Vízkereszt	A világ Világosságának szolgálatában, — Ján. 8, 12. Ezs. 49, 1–6.	I. Ján. 2, 7–11.

V. k. u. 1. v.	Isten dicsőségének szolgálatában, Mt. 5, 13—16. Zsolt. 97. Ef. 5, 8—14.
V. k. u. 2. v.	Isten akaratának szolgálatában, Mt. 5, 17—19. V. Móz. 30, 11—15. Zsid. 13, 20—21.
V. k. u. 3. v.	Isten szeretetének szolgálatában, Luk. 9, 51—56. Hós. 11, 1—4. I. Ján. 3, 10—14.
V. k. u. 4. v.	A teremtetett világ Urának szolgálatában, Mt. 14, 22—33. Ezs. 45, 18—25. Kol. 1, 15—20.
V. k. u. 5. v.	Az ige hirdetésének szolgálatában, Ján. 3, 31—36. Am. 3, 3—8. I. Tess. 2, 9—13.
V. k. u. 6. v.	Az igazság szolgálatában, Ján. 18, 37. I. Kir. 22, 15—28. II. Tim. 2, 14—19.

BÖJT FELE — IGAZ MEGERTÉSSSEL

Hetvened v.	Képmutatásból szolgálatra. Mt. 9, 9—13. Ezs. 1, 12—17. I. Pét. 2, 1—5.
Hatvanad v.	Süketségből hallásra. Mt. 13, 10—17. Zsolt. 95. Zsid. 12, 25—29.
Ötvened v.	Hamisságból isteni bölcsességre. Mt. 23, 23—39. Zsolt. 12. Jak. 3, 13—18.

KRISZTUS MEGHALT BÜNEINKÉRT

Böjt. 1. v. (Invocavit)	A sátán legyőzője. Mt. 16, 21—27. Zak. 3, 1—7. I. Ján. 3, 5—8.
Böjt 2. v. (Reminiscere)	Az Úr szolgálója. Mt. 20, 20—28. Ezs. 50, 4—9. Fil. 2, 6—8.
Böjt. 3. v. (Oculi)	Az Isten báránya. Ján. 1, 29—30. III. Móz. 16, 15—22. I. Pét. 1, 17—20. 22.
Böjt 4. v. (Laetare)	Az élet kenyere. Ján. 6, 30—40. II. Móz. 16, 13—15. I. Kor. 10, 15—17.
Böjt 5. v. (Judica)	A Főpap. Ján. 2, 13—22. I. Móz. 14, 17—20. Zsid. 2, 17—18.
Virágvas.	A Király. Ján. 13, 1—17. Zof. 3, 14—17. Zsid. 7, 1—3.
Nagypéntek.	A fájlalmaink embere. Ján. 19, 1—7. Zsolt. 22, 17—20. Zsid. 9, 24—28.

KRISZTUS FELTÁMADOTT MEGIGAZULÁSUNKÉRT

Húsvét 1.	A halál legyőzője. Ján. 20, 1—10. Zsolt. 118, 14—24. Jel. 1, 17—18.
Húsvét 2.	A húsvéti hit teremtetője. Ján. 11, 21—27. Zsolt. 116, 8—10a. I. Kor. 15, 21—23.
Húsvét u. 1. v. (Quasimodo- geniti)	Az új élet teremtetője. Ján. 5, 24—25. Ezék. 11, 19—21. II. Kor. 4, 10—14.

AZ ÉLŐ KRISZTUS ÉLŐ GYÜLEKEZETE

Husvét u. 2. v. (Misericordias Domini)	A pásztortolt gyülekezet. Mt. 18, 11—14. Ezék. 34, 1—16. Jak. 5, 16—20.
Husvét u. 3. v. (Jubilate)	Az ujjongó gyülekezet. Luk. 15, 1—7. Ezs. 65, 17—19. I. Tess. 5, 16—24.
Husvét u. 4. v. (Cantate)	Az éneklő gyülekezet. Mt. 21, 14—17. Zsolt. 96, 1—13. Jel. 15, 3—4.
Husvét u. 5. v. (Rogate)	A könyörgő gyülekezet. Luk. 18, 1—8. Zsolt. 130. Kol. 4, 2—4.
Ald. csüt.	Az Urra néző gyülekezet. Ján. 20, 16—18. Ezs. 52, 13—15. I. Tess. 1, 2—10.
Husvét u. 6. v. (Exaudi)	A földön szolgáló gyülekezet. Luk. 24, 44—49. Ezs. 44, 1—5. Róm. 14, 13—19.

A SZENTLELEK EGYHÁZA

Pünkösöd 1. n.	Kaptok Szentlelket ajándékul. Luk. 11, 9—13. IV. Móz. 11, 24—29. Csel. 2, 36—38.
Pünkösöd 2. n.	A Lélek gyümölcse. Luk. 12, 31—37. Zsolt. 51, 12—15. Csel. 2, 42—47.

ISTEN KIJELENTETT TITKA:

Szenth. vas.	A Szentháromság ismerete és szolgálata. Ján. 17, 6—11. V. Móz. 6, 4—7. II. Pét. 1, 16—21.

ISTEN HÍV MINKET

Szenth. u. 1. v.	Figyelj a hívó szóra! Ján. 5, 45—47. Ezs. 42, 18—21. Róm. 10, 12—17.
Szenth. u. 2. v.	Meg ne vessétek azt, aki szól! Mt. 23, 37—39. Ezs. 5, 20—24. Zsid. 12, 15—25.
Szenth. u. 3. v.	Bűnösöket hív. Lk. 7, 36—50. I. Móz. 32, 21—30. I. Tim. 1, 12—17.
Szenth. u. 4. v.	Isten hívása, és földi hivatásunk. Lk. 16, 10—12. Ezs. 48, 12—17. Gal. 5, 13—14.
Szenth. u. 5. v.	Hívás bizonyoságtételre. Lk. 8, 16—18. Ezs. 43, 10—15. Csel. 4, 32—37.

SÖTÉTSÉGBŐL VILAGOSSÁGRA HÍV, hogy

Szenth. u. 6. v.	a keresztségben járjunk, Ján. 3, 5—8. Zsolt. 51, 9—11. Kol. 2, 12—15.
Szenth. u. 7. v.	örök életünk legyen, Ján. 12, 44—50. Ezs. 55, 1—3. I. Ján. 5, 9—13.
Szenth. u. 8. v.	Mt. 5, 43—48. Jer. 2, 1—9. I. Ján. 5, 1—3. Isten gyermekeivé legyünk,
Szenth. u. 9. v.	Krisztussal legyen közösségünk. Ján. 15, 1—5. II. Móz. 32, 4—10. Zsid. 3, 12—14.

AKIKET ELHÍVOTT, AZOKAT MEG IS IGAZÍTOTTA

Szenth. u. 10. v.	Hít által igazulunk meg. Ján. 9, 24—38.	Hab. 2, 1—4.	Róm. 4, 2—8.
Szenth. u. 11. v.	Mindig kegyelemre szorulunk. Lk. 17, 7—10.	Jer. 9, 23—24.	Fil. 3, 7—14.
Szenth. u. 12. v.	Isten igazít meg, Mk. 10, 17—27.	Ezs. 54, 7—10.	Róm. 9, 15—16.
Szenth. u. 13. v.	A hit cselekedetek nélkül halott. Lk. 13, 22—27.	Ezék. 18, 1—9.	Jel. 3, 1—6.
Szenth. u. 14. v.	A Lélek elevenít meg. Ján. 6, 60—66.	Jób. 32, 4—9.	Róm. 8, 6—11.
Szenth. u. 15. v.	Isten vagy a mammon? Mt. 6, 19—21.	Amos. 6, 1—7.	I. Tim. 6, 6—11.
Szenth. u. 16. v.	Krisztusban elrejtett élet. Mt. 6, 1—6.	Amos. 5, 21—24.	Kol. 3, 3—7.
Szenth. u. 17. v.	Keresztyén egység. Ján. 17, 20—26.	Ezs. 2, 1—5.	I. Kor. 12, 12—26.

JÁRJUNK ELHÍVATÁSUNKHOZ MÉLTÓAN

Szenth. u. 18. v.	Szeretetben! Ján. 15, 9—14.	Mik. 6, 6—8.	I. Ján. 3, 18—24.
Szenth. u. 19. v.	Munkában! Mt. 12, 9—14.	Préd. 4, 8—12.	Csel. 20, 32—35.
Szenth. u. 20. v.	Megszentelt életben! Lk. 14, 25—35.	Ezs. 29, 19—24.	II. Tess. 2, 13—17.
Szenth. u. 21. v.	A hit harcában! Mk. 9, 14—29.	Hós. 2, 17—22.	Zsid. 12, 1—6.
Szenth. u. 22. v.	Megbocsátásban! Mt. 18, 15—17.	Jer. 33, 8—9.	II. Kor. 2, 3—11.
Szenth. u. 23. v.	Két világ polgáráként, Ján. 17, 11—19.	Jer. 20, 7—13.	Tit. 3, 1—8.

CÉLEGYENEST IGYEKEZZÜNK ELHÍVATÁSUNK JUTALMARA

Szenth. u. 24. v.	Az élet felé. Mt. 7, 13—14.	Zsolt. 16, 5—11.	I. Tim. 6, 12—16.
Szenth. u. 25. v.	Az ítélet felé. Lk. 12, 54—59.	Mal. 3, 17—4, 6.	Jel. 20, 11—15.
Szenth. u. 26. v.	Az Eljövendő felé. Ján. 5, 26—30.	Ezs. 61, 10—11.	Jel. 21, 6—8.
Szenth. u. 27. v.	Az új teremtes felé. Mk. 13, 24—27.	Mal. 4, 5—6.	Jel. 21, 1—5.

MINDENT ISTEN DICSŐSÉGÉRE

1. Reformáció ü.	Az evangélium világossága. Lk. 12, 1—10.	Zsolt. 36, 6—10.	II. Kor. 4, 5—7.
2. Aratási h.	Istenfélelem és megelégedés. Mt. 6, 11.	Zsolt. 23.	Fil. 4, 10—13.

3. Biblia vas.	Amik Felőle megírtak. Ján. 20, 30—31. Ezs. 8, 11—17. Csel. 8, 26—38.
4. Sajtó vas.	Evangéliumot mindenkinek! Ján. 21. 24—25. Jer. 36, 1—8. I. Kor. 2, 1—2.
5. Gyülekezeti segély vas.	Áldozatokban gyönyörködik az Isten. Lk. 21, 1—4. II. Móz. 36, 1—6. Zsid. 13, 12—16.

PÁLYÁZAT

A Budai Evangélikus Egyházmegye Lelkeszi Munkaközössége

„A FÉLELEM SZEREPE AZ EMBER MEGTÉRÉSÉBEN”

címmel pályázatot hirdet teológiai dolgozatra. A dolgozatnak tárgyalni kell, hogy a kárhozattól, bűntől, betegségtől, haláltól stb.-től való félelemnek milyen szerepe van az ember megtérésében. A bibliai teológiai tárgyalás után igen szükséges a kérdés gyakorlati tapasztalatok alapján való megvilágítása.

A pályázaton részt vehet minden evangélikus lelkész, segédlelkész és teológus. A dolgozatokat 1954. április 1-ig kell benyújtani a Budai Egyházmegye Esperesi Hivatalához (Budapest, I., Táncsics Mihály-utca 28) két példányban.

A dolgozatokat bíráló bizottság a három legjobb dolgozatot 300 Ft, 200 Ft, illetve 100 Ft-tal jutalmazza,

I g e h i r d e t é s e k

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön.”

Vallásos félóra a rádióban. 1953. szeptember 13.

Az Atyának, a Fiúnak és a Szentlélek Istennek nevében! Amen.

Iertek szeretett testvéreim a Jézus Krisztusban, imádkozzunk!

Tehozzád foháskodunk, örökkévaló szent Isten, amidőn ezen a vasárnapon elcsendesedni kívánunk előtted, aki mindenütt és mindig jelen vagy. Szent igéd hallgatásával és tanulásával szeretnénk akaratod szerint megszentelni pihenésünket. Tudatában vagyunk gyarlóságunknak és gyengeségeinknek, érezzük, hogy bűneink, mint áthatolhatatlan sűrű köd választanak el tőled. Őszinte vágyakozással esedezve kérünk, siess segítségünkre s Jézus Krisztus drága érdeméért, értünk a keresztfán elszenvedett áldozati haláláért bocsásd meg bűneinket, hogy így megtisztult szívvel fogadhassuk be igédnek hozzánk szóló örömmüzenetét, megtartó és a Szentlélek által megvilágosító, intő és vigasztaló szent igédet. Jézus Krisztusért, a mi Urunkért és Megváltónkért kérünk, hallgass meg minket s áldd meg szent igéd hirdetését és hallgatását. *Amen.*

Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyántól, és a mi Urunktól, a Jézus Krisztustól. Amen.

Hallgassuk meg, testvéreim, azokat az evangéliumi szent ígéket, melyeket egyházunk erre a mai vasárnapra, úgymint Szentháromság ünnepe után a tizenötödik vasárnapra rendelt, s amint megírva találjuk Máté evangéliumának hatodik részében, a tizenkilencedik versből a huszonegyedik versig a következőképpen:

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, hol a rozsda és a moly megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják, hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket mennyben, hol sem a rozsda, sem a moly meg nem emészti, és ahol a tolvajok ki nem ássák, sem el nem lopják. Mert ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek.” Ezek a mai vasárnapra rendelt evangéliumi szent ígék.

Szeretett testvéreim a Jézus Krisztusban!

Féltreérténénk ezeket az ígéket, ha azt gondolnánk, hogy Jézus Krisztus a földi értékek megvetésére, azok termelésének, tehát a munkának elhanyagolására, vagy a kitermelt és meglévő javak tékozlására buzdít bennünket s a takarékoság ellen beszél. Azt ezeket az ígéket így értelmezi, elfeledkezik arról, hogy Krisztus azt az Istent nyilatkoztatta ki életében és tanításában, aki szüntelenül munkálkodik, s arról is elfeledkezik, hogy Jézus Krisztus akkor, amikor a sokaság éhségét csillapította kinn a pusztában, miután ettek, megparancsolta, hogy szedjék össze azt, ami evés után megmaradt. Jézus Krisztusnak a munka és a termelt javak megbecsülésére s a velük való takarékoskodásra vonatkozó felfogása és felhívása egyezik a biblia egész bizonyágtevéseivel és tanításával. Gondoljunk az ótestamentomi József-re, akinek viszontagságos életét olyan rokonszenvesen és színesen írja le

a biblia: mennyire dicséri József élesemjúságát és bölcsességét, amikor azt tanácsolja a Fáraónak, hogy a hét bő esztendő alatt gyűjtsenek össze Egyiptomban minél több gabonát, hogy majd legyen a népnek mit ennie akkor, amikor beáll a hét szűk esztendő. Tehát nem az értékeket termelő, földi szükségleteink kielégítéséhez szükséges javakat előállító munkáról, sem az ilyen értékek gondos és lelkiismeretes összegyűjtéséről van itten szó, hanem arról, hogy az ember akkor, amikor dolgozik, amikor termel, amikor lehetősége nyílik földi javak előállítására s azok begyűjtésére, akkor ne csak önmagára gondoljon, hanem másokra is, a többiekre, embertársaira, egész népére. „Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön” — hangzik az ige.

Azután azt is világosan meg kell értenünk, hogy nem a testi élet fenntartásához szükséges javakról van elsősorban szó, amikor Üdvözítő Urunk *kincsekről* beszél. Hiszen kincsek alatt ma is olyan dolgokat értünk, amelyeket rendszerint az ember balgatag módon tart nagy értékeknek, de amelyek tulajdonképpen önmagukban és lényegileg nem szükségesek földi életünk fenntartásához, hanem a „hamis mammon” gyűjtő fogalma alá tartoznak, amelynek például a drágakövek, gyöngyök, ékszerek, amelyeket különben a drágagyöngyről szóló példázatában a maga módján az Úr Jézus Krisztus is megbecsült, hiszen egyik legszebb tanítását fűzte hozzá példázatában. Amikor földi kincsek gyűjtéséről van szó, gondoljunk tehát elsősorban azokra a zsugori és kapzsi emberekre, akik önző módon kapzsiságuk kielégítésére halmoznak fel aranyat, ékszereket, földbirtokokat, bérházakat és pedig nem becsületes munkával, hanem embertársaik kiszípolozásával s nem is azért, hogy az anyagi javaknak így felhalmozott tömegével másokat boldogítsanak, hanem inkább azért, hogy másoknak minél kevesebb legyen s így annál jobban élvezhessék a saját gazdagságukat és hatalmukat. Az ilyen értékhalmozást helyteleníti mindenekelőtt az Úr Jézus Krisztus, s ettől óvja híveit és követőit minden időben, amikor azt mondja: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön.”

Erre a figyelmeztetésre minden időben nagy szükség van. Az erkölcsi fejlődés alacsony fokán álló emberben rendkívül erős az a hajlam, hogy csupán magával gondoljon, csak magával törődjék s magának a többi ember rovására minden elképzelhető módon minél több értéket halmozzon fel. Hogy erre a figyelmeztetésre szükség van, látjuk abból is, hogy szinte hiába mondotta el intő szavait közel kétezer év előtt, hiába olvastatta, hiába hirdettette az egyház Isten ígését: a bűnös kapzsiság újra meg újra felütötte a fejét magában az egyházban is s az öncélú, önző és kapzsi harácsolásnak a rabja maradt nagyjából maga a keresztyén emberiség, maga az egyház papsága is egészen najainkig. Mint tudjuk, különösen a főpapok s a pápák mutatnak rossz példát a keresztyén emberiségnek a kincs-halmozás művészetében s még ma is vannak olyan keresztyének, akik semm bevéve Krisztus Urunk intelmét, nemcsak hogy nem tartják az Isten akaratával ellenkező, tehát bűnös dolognak a földi kincsek önző halmozását, hanem azt gondolják, hogy az egyház létét és fennmaradását is a minél nagyobb mértékben felhalmozott anyagi javakra kell alapozni és el sem tudják képzelni, hogy az egyház hatalmas vagyonok nélkül

is fennmaradhat, sőt még csak így tud igazán örök feje, a Jézus Krisztus akaratának megfelelően szolgálni ezen a világon. Egy egészen új történelmi korszaknak kellett jönnie, éppen a mi történelmi korszakunknak, hogy egyre többen belássák, miszerint ez a világ nem úgy van megtervezve, hogy életproblémáinkkal boldogulhatunk külön-külön egymagunkban is, tekintet nélkül másokra, vagy egyenesen mások rovására. Csak lassan derengett és dereng fel az emberiség előtt ez az igazság.

Ezt azonban Krisztus Urunk már világosan látta, s nem érthetetlen okokból tiltotta el tanítványait az anyagi javak kapzsi és önző halmozásától, hanem azért, mert határtalan emberszeretete vezette őt ebben is s tudta, hogy bárki ezen a világon csak embertársai rovására halmozhat fel magának óriási vagyontökeket. Ha erre gondolunk, akkor értjük meg jobban azt is, hogy miért látott megkísértése alkalmával ördögi dolgot abban, hogy birtokába vegye mindazt a világi hatalmat és gazdagságot, amelyet arról a bizonyos magas hegyről látott (Máté 4:8).

Jézus Krisztus szentleckénkben azt mondja, hogy az olyan kincset, melyet az ember magának gyűjt, a rozsdá és a moly emészti meg, s a tolvajok ássák ki és lopják el. Ezzel juttatja kifejezésre, hogy az ilyen gyűjtésnek s az ilyen kincseknek nincs értékük, hanem tulajdonképpen nem érnek semmit. Ugyan miért? A felelet egészen világos: azért, mert az ilyen kincshalmozás nem folyik az emberszeretet parancsából és követelményeiből, hanem elvakult önzésből és kapzsiságból, tehát nem más, mint az emberi testvériséget romboló közösséggellenes bűn. De benne rejlik ebben a krisztusi intélemben az is, hogy ha baj van a közösségben, ha kár éri az emberiség egyetemes érdekeit, ebből előbb-utóbb kár és veszedelem zúdul végeredményben minden emberre, a csak magának zsugorgató, kapzsi emberre is, vagy talán őrá első sorban és a legnagyobb mértékben. Innen van, hogy Jézus Krisztus ismételten megfenyegeti a gazdagokat, például Lukács evangéliumának hatodik részében a huszonnegyedik és huszonötödik versben, ahol ezeket olvassuk: „Jaj néktek, gazdagoknak, mert elvettétek a ti vigasztalásokat! Jaj néktek, kik beteltetek, mert éhezni fogtok! Jaj néktek, kik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok!” A gazdagról és a szegény Lázárról szóló példázatból is kiviláglik, hogy Krisztus Urunk mennyire roszallotta az anyagi javaknak mások rovására történő halmozását, hiszen a gazdag nyilvánvalóan azért került örök kárhoz, mert gazdag volt s nem törődött a szegény, beteg és éhező Lázárral.

Ha így megértettük, miért helyteleníti Jézus Krisztus azt, hogy magunknak kincseket gyűjtsünk a földön, meg fogjuk érteni azt is, hogy mit jelent az, amikor az Úr arra hív fel bennünket, hogy viszont gyűjtsünk magunknak *mennyei* kincseket. Mi evangélikus keresztyének jól tudjuk a szentírásból, hogy az üdvösséget, vagyis a mennyországot emberi erőfeszítéssel nem szerezhettük meg, s erre nincs is szükség, mert azt megszerezte nekünk Jézus Krisztusban magának Istennek hozzánk lehajló bűnbocsátó és üdvözítő kegyelme. Nincs tehát semmi szükség arra, hogy az üdvösség megszerzése érdekében gyűjtsünk

magunknak mennyei kincseket, vagyis azért cselekedjünk jól, hogy így érdemljük ki az örök üdvösséget. Ez éppen az a nagy örömhír, az a tiszta evangélium, amelyet a lutheri reformáció ismét megszólaltatott az egyházban. Ha Isten szeretetének ezt az örömhírt hittel fogadjuk, miénk az üdvösség. De ha a saját jócselekedeteinkkel nem is szerezhetjük meg az örök üdvösséget, a saját rossz cselekedeteinkkel, szívtelességünkkel, szeretetlenségünkkel, embertelenségünkkel annál inkább elveszíthetjük az után is, miután hitre jutottunk. Sőt az olyan hit, mely nem termi az önzetlen felebaráti szeretet gyümölcseit, mely jócselekvéssel nem gyűjt magának mennyei kincseket, tulajdonképpen nem is igazi hit, hanem képmutatás, mivel az Isten üdvözítő kegyelmébe vetett igaz hit feltétlenül szeretetre indít s az igaz hit olyan, mint az egészséges és jó gyümölcsfa: nem is tehet mást, mint hogy jó gyümölcsöket, a felebaráti szeretet jócselekedeteit termi.

Mennyei kincseket tehát abban az értelemben gyűjthetünk magunknak, hogy földi életünkkel embertársaink javára igyekszünk lenni, érték, az ő javukra munkálkodunk és fáradozunk. A földi javak szempontjából ezt egyenesen úgy mondhatnánk, hogy akkor gyűjtünk magunknak kincseket a mennyben, ha nem magunkat tartjuk szem előtt, hanem embertársainkat, népünket, az egész emberi közösséget, azok javán és előmenetelén munkálkodunk lankadatlan szorgalommal és odaadással. És hogy itt valóban „mennyei kincsek” gyűjtéséről van szó, figyeljük meg magunkat: ha egyszer keresztyén hitünk indítására elhatároztuk, hogy most már többé nem magunknak és nem magunkért, hanem másokért akarunk és fogunk élni, ha felhagyunk az önzéssel, már maga ez a döntésünk is micsoda örömmel és boldogsággal tölt el bennünket! Hátha még ki is tartunk döntésünk mellett a gyakorlatban! Ha megtanulunk munkálkodni a közösség, embertársaink, népünk javán és előmenetelén, ha lelkes, okos és odaadó munkánkkal beleolvadva szebb jövőjét építő népünk dolgozó tömegeibe, látjuk, miként épül és szépül hazánk, városunk, falunk, hogy tűnik a nyomor és a tudatlanság, a szenvedés és az igazságtalanság, micsoda tiszta és felemelő boldogság lesz a részünk már ezen a földön is! Hiszen van-e felségesebb, boldogítóbb tudat, mint önzetlenül élni, fáradozni és munkálkodni másokért, népünkért, hazánkért és az egész emberiségért? Bizony ezt a mennyei örömünket valóban nem emésztheti meg sem a rozsdá, sem a moly, s nem is veheti el tőlünk senki és semmi ezen a világon. Viszont a kapzsi, önző ember szíve tele van félelemmel és aggodalommal; minél több kincset sikerül magának összeharcolnia, annál jobban kell reszkennie azért, amiye van. Ezzel szemben az önzetlen, a másokért élő ember szíve újra meg újra megtelik tiszta örömmel és boldogsággal. Ezért is beszél szentleckénk végén az Ur Jézus Krisztus a szívről, amikor azt mondja, hogy: „Ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek.” Amit értéknek tartunk, az leköti érdeklődésünket, figyelmünket, érzelmeinket, minden testi és lelki erőnket. Az pedig nem mindegy, hogy ez a lekötöttség élettelén dolgokra irányul-e, vagy élő, érző szívű emberekre, akik, szemben az élettelen földi kincsekkel, szeretni, vagy gyűlölni tudnak, s nem mindegy az sem, hogy szívünk az anyagi javak önző féltésével, a kapzsiság kínzó vágyaival van-e tele,

vagy pedig az önzetlen szeretet tiszta és magasztos, „mennyei” érzéseivel.

Nyilvánvaló az is, hogy amikor Jézus Krisztus támadja az anyagi javak önző halmozásáért a gazdagokat, ez nem jelenti azt, mintha szerinte ezen a földön az embernek és az emberiségnek nyomorúságban kellene élnie. Hiszen földi életében ő maga szüntelenül küzdött a nyomor és a szenvedés ellen, például amikor tanítványaival kenyeret osztottat az éhező tömegeknek, s gyógyította a betegeket, vigasztalta a szenvedőket. Nem tévedhetünk tehát, ha azt mondjuk, hogy az anyagi javak, a földi kincsek önző halmozását s a szívtelen gazdagokat éppen a szegénység megszüntetése érdekében, a szegények érdekében támadta, éppen azért, hogy tűnjön a nyomor és a szenvedés s legyen meg mindenkinek az a mindennapi kenyere, melyért a tőle tanult imádságban könyörgünk Mennyei Atyánkhoz.

Ezt a tanítást az egyház anatóliai hálaadó ünnepünkön adja. Az idén van okunk bőven a hálaadásra. A magyar föld gazdag termést hozott. Bőségesen viszonzta gondos kezek ráfordított fáradságát. Örömmel élvezzük is már a magyar föld jó termését, s ma már nagyobb darab kenyer kerül minden magyar család asztalára, mint akárcsak pár héttel ezelőtt is. Hálaikat és örömeiket Isten igéje azonban még teljesebbé akarja tenni, amikor figyelmeztet arra, hogy ne csupán önmagunkért örüljünk a jó termésnek, s ne csak magunknak gyűjtjük a földi javakat, s felhívja figyelmünket a szeretet mennyei örömére, melyet Jézus Krisztus kilátásba helyez az utolsó ítéletről szóló feledhetetlen tanításában is, amikor Máté evangéliumának huszonötödik fejezetében azt mondja, hogy akik enni adtak az éhezőknek, felruházták a mezíteleneket, azok az ő mennyei Atyjának áldottai, s ők öröklük az országot, mely számukra a világ megalapítása óta készítettett.

Testvérem, aki hallgatod Isten igéjét, mely neked is szól: vajjon te hogyan nézed munkádat, munkád eredményét s a földi javakat? Önző módon arra törekszel-e, hogy csak neked legyen, csak magadnak szeretnél-e minél többet összegyűjteni, felhalmozni a földi javakból, vagy gondolsz arra is, hogy bárki vagy, szorgalmas munkáddal milyen sok jót tehetsz embertársaid javára, s hogy abból, amit kiteremtél, másnak is kell juttatnod jó szívvel és szeretettel? Tudod-e, vallod-e, érzed-e: Isten bűnbocsátó és üdvöztető szeretete arra indít, hogy szeresd cselekedettel és valósággal embertársaidat?! Vajha meg szívlelnéd Isten szent beszédének mai figyelmeztetését, az Úr Jézus Krisztus intelmét! Vajha előbbre jutnál általa csak magaddal gondoló kapzsi önzéssel legyőzésében, s a mások javát szem előtt tartó, önzetlen emberszeretetben, mellyel valóban mennyei kincseket gyűjthetsz magadnak szívéd igaz örömére és Mennyei Atyánk dicsőségére! Amen.

Ezek után emeljük fel szívünket Istenhez és imádkozzunk a következőképpen:

Hálás szívvel áldunk és magasztalunk téged, örökkévaló szent Isten, Mennyei Atyánk a Jézus Krisztusban, hogy te szentigéd által földi életünk és örökéletünk titkait feltártad előttünk. Köszönjük neked

mindenekelőtt hívő szívünk egész szeretetével és ragaszkodásával, hogy Jézus Krisztusban elküldötted üdvözítő Urunkat, s benne és általa megajándékoztál bennünket ingyenvaló üdvözítő kegyelmed drága örömeivel. Köszönjük neked az egyházat, mely által hirdettetted nekünk újra meg újra, hogy Jézus Krisztusban megbocsátottad bűneinket, s megnyitottad előttünk az üdvösség kapuját az örök életre. Könyörgünk, erősítsd és tisztítsd meg hitünket a hallott igével is. Tisztítsd meg szívünket a szeretetlenségtől, az önzéstől, a kapzsiságtól minden bűnétől, s gyűjtsd fel szereteteddel bennünk a szeretet tiszta és szelíd lángjait, hogy legyünk egyre tökéletesebbek, amiként te tökéletes vagy, s tudjuk szeretni cselekedettel és valósággal embertársainkat, mint ahogyan te is szeretsz bennünket, s mindeneket javunkra és üdvösségünkre cselekszel. Mennyei Atyánk, a szívünk tele van örvendező háálal azért, hogy te mindezideig megadtad mindennapi kenyerünket, s ezen a nyáron jó természettel gazdagon megáldottad drága hazánk földjét s a munkáskezek szorgalmát és fáradozását. Könyörgünk, tedd aratási hálaadásunkat neked tetszővé, őszintévé és igazzá, hogy földi javainkat tiszta emberszeretettel tudjuk népünk javára fordítani. Áldd meg hazánkat, népünket a te határtalan szereteted szerint, hogy növekedjék benne a jólét, s munkánkkal, életünkkel előbbre tudjuk vinni az egész emberiség javát, békességét és boldogságát. Kísérje áldásod a népek békeakarátát, s a békéért küzdő százmilliók törekvéseit. Legyen áldásod hazánk kormányán és minden felelős vezetőemberén. Légy egyházunkkal, egyházunk népével, lelkészeivel, felügyelőivel és presbitereivel, hogy a te szent akaratodnak hűséges bizonyosságtevői legyenek szavaikkal, tetteikkel, életükkel egyaránt. Erősítsd a betegeket, a szenvedőket, térítsd a bűnösöket, vigasztald az örökélet reménységével a halálalókat és a gyászolókat, s a Te békességed, mely felette van minden emberi értelemnek, őrizze meg szíveinket és gondolatainkat a Krisztus Jézusban.

Mi Atyánk...

Aroni áldás.

Dr. Vető Lajos

»Az evangélium hír az Istenországról, vagyis Istennek az emberiség történetébe való eljövendő beavatkozásáról. Istennek ez a beavatkozása, mely az evangélium hirdetésével kezdődik, nem valami befejezett dolog. De az új korszaknak már el kell kezdődnie azokban, akik az evangéliumot szívükben hordozzák, akik szilárdabban meg vannak győződve arról, hogy Isten igazolni fogja az evangélium hirdetését, Istenországnak valóságos megjelenésével. Az evangéliumnak nemcsak szóval, hanem a valóságban is az új idők hirdetésévé kell lennie. Igazolnia kell, hogy már most bűnök bocsáttatnak meg, s az emberek már most részesülhetnek mindenféle segítségben. Annak, amit az evangélium hirdetői beszélnek, egyeznie kell azzal, ami eljövendő. A hívő emberek, Jézus Krisztus „elvtársai” (Genossen): azok, akik Istenországnak a jövőjét test szerint hordozzák magukban, akik egész lényüknél fogva síkra tudnak szállni érte, akik többé nem néznek hátra, sem félre, hanem csak előre.«

Blumhardt: Von der Nachfolge Jesu Christi,
26. oldal

Ádvent 2. vasárnapja

ÍTELET ELŐTT ÉS KEGYELEM ALATT

Jakab 5:5—10. — Oltári ige: Lukács 13:6—9.

Isten népe, az anyaszentegyház, ádvent napjait élt. Helytelen volna azt gondolni, hogy ádvent napjai csupán a négy ádventi vasárnap körül csoportosulnak. Isten népe attól a perctől kezdve, hogy az Úr Jézus eltávozott erről a földről, *szűn nélküli ádventben él*, mert megígérte, hogy ismét el fog jönni. Mi is *eljövetelén k ígérétében élünk*. Az ismételt n elérkezett ádvent ideje különös komolysággal akarja emlékeztetünkbe idézni: jön az Úr! Erkezésének időpontja ugyan titok, úgy fog eljönni, mint a tolvaj éjjel, de egy bizonyos, hogy „*eljövetele közel van.*”

Jön Jézus! Eljövetele pedig ítéletet és kegyelmet jelent. Ezért „félelemmel és rettegéssel vigyék el véghez a ti idvességeket” ... de ugyanakkor népe boldog örömmel mondja: „Bizony jövel Uram, Jézus!” Mai igénk elénk tárja, hogy az Úr Jézus *eljövetele*:

1. *mit íté: meg és*

2. *mi talál kegyelmet előtte.*

I. Megítéli az Úr

a) *a dőzsölő és dobzódo életet.* Nyilván nem arról van itt szó, hogy a jókedvű, felszabadult életet helyteleníti. De helyteleníti és megítéli azt az életet, amely erkölcstelenségbe esik, akár úgy, hogy maga esik bele, akár úgy, hogy másoknak mutat rossz példát. Az ilyen életnek már a levegője is destruktív, nem beszélve, hogy mennyi bűnnek lehet okozója. Isten népe fegyelmezett életet élő nép, még az öröme is fegyelmezett, sőt éppen az a legfegyelmezettebb a hit által. Isten népe *örvendző s nem örömhajhászó*. Hálásan vesz az Úrtól minden lehetőséget, amikor megpihphet és felfrissülhet, de a leghatározottabban tartja magát távol mindentől, ami csak látszólag és pillanatnyilag nyújt pihenést és megnyugvást, de valójában dőzsölés. Dőzsölés minden, aminek a háttere „hisz úgy sem jön el az Úr” avagy „ej, halogatja még az én Uram a hazajövetelt”. Megítéli az Úr a dőzsölést, akárcsak teszi.

b) *Az igaz ellenét.* Ez semmivel sem kisebb kísértése Isten népének, mint az előbbi. Azzal még valami nem lesz igaz, hogy odakerül a tétel után: ez Isten akarata. Nem minden Isten akarata, amit szeretnénk, hogy az legyen. Ha az előző sokak bűne lehet, úgy ez is. Vizsgálja meg magát ebben mindenki, de különösen az, akinek valamilyen viszonylatban is vezető beosztása vagy helyzete van. Mindig az igazat védte? Az igaz vezérelte döntését? Az igazat szolgálja? Az igaz embere ő? Vitathatatlan, hogy sok jóakarátú ember van, de más a jóakarát és más az igaz és annak mind nélkülözhetetlen való védelme és szolgálata! Megítéli az Úr eljövetele az igaz elleneit, még akkor is, ha kegyes szavak védőpaizsa alá mentik is azt!

II. Kegyelmet talál előtte

a) *a békétűrő.* Itt vigyázzunk. A békétűrés nem azt jelenti, amit szeretnek is ráfogni a békétűrésre, hogy *mindent* eltűrő férfiatlanság... Nem. Ez a békétűrés nem gyávaságból, tehetetlenségből és kisebbségéből fakad. A békétűrés egy nőről azzal, amit az Úr Jézus mond a Hegyi beszédben: Boldogok a békeségre igyekezők, mert ők Isten fiaimnak mondatnak.” Isten népe tudja, hogy amikor boldogan igyekszik a békétűrésre, akkor tulajdonképpen a keresztyén élet drága magvetését végzi ebben a világ-

ban. A békétűrés — szolgálata, amelynek előbb vagy utóbb meglesz az Úrtól megáldott gyümölcse! A gyáva magát menti — a békétűrés Isten akaratának magvetője; a tehetetlen fogát csikorgatva tűr — a békétűrés reménységben tűr; a kisebbrendű rejtett despotizmust takar — a békétűrés Isten uralmát szolgálja. Ezért kész, — ahogy Pál apostol mondja — Krisztus bolondjává, sőt a világ szeméjévé lenni.

Krisztus Urunk tőlünk is várja ezt a magvetést. Vállalnunk kell, ha sokszor félre is értik. Vállalni kell tiszta, becsületös, Isten ügyéért szolgálni kész hittel. Közel az Úr jövetele! A békétűrés kegyelmet talál!

b) *aki nem sóhajtozik felebarátja ellen.* Ó mily sokszor és sokat vét ebben is Isten népe. Mennyi vádat és bosszút tud hordozni Isten gyermekeinek szíve egymás ellen. Szó sincs arról, hogy a gonosz ne vegye el méltó jutalmát. Nem, nem! Nem kell elnézni mindent! A gonosz vegye el igenis büntetését földi viszonylatban is, de ebben ne a harag (még a „szent” harag se!) legyen a vezérelv, hanem az az igazság, amely ugyan lesújt a bűnre, de valamilyen formában mindig irgalmas a bűnös iránt. Indulatból átfűtött embernek nem szabad igazságot szolgáltatni, mert az inkább „sóhajtozás” lesz a felebarát ellen, mint kegyelomban és szeretetben való ítélet.

Isten népe tudja, hogy a BÍRÓ az ajtó előtt van. Ezért is tesz tisztán különbséget hit és hitetlenség; jó és rossz; igaz és igaztalan; enyém és tiéd; jogos és jogtalan; szent és szentségtelen; erkölcs és paráznaság között. Tudja, hogy mi méltó életéhez. S ha mégis megéjti a bűn, tudja HOL és KINEL van a megoldás. Ezt tudja *mások* számára is. Még akkor is, ha azok nem így látják. Isten népe tudja, hogy a földi megítélés kikerülhetetlen egyéni életünkben, de tudja azt is, hogy az igazi megítélés a BÍRÓ-ra tartozik, aki az ajtó előtt áll.

Testvérem, nehéz ez a fegyelmezettség, de nem lehetetlen. Gyakorold magad ebben és ne feledd, egymásnak hitben való elhordozása a BÍRÓ előtt kegyelmet talál!

*

A keresztyén életnek ez a gyakorlása Isten népe számára egyénenként is szenvedést jelenthet. Ebben segít és erősít Isten embereinek példája. Hogy tudott tűrni és megálázkodni igazának tudatában hittel Mikeás és hogy tudott mindent vállalni Istenért Jeremiás. Jónásnak élete mily eleven példa — Krisztus Urunk is idézi — az engedetlenségből való megtérésre s Noé élete beszédes példa, hogy jön az Úr, ígérését beváltja. Csak olvasd, tanuld bibliádat, még van írva, ha más vonatkozásban is: „Mind-ezek pedig példaképen estek rajtok; megírtak pedig a mi tanulságunkra...” (I. Kor. 10.)

*

Testvéreim! Nem légüres térben, hanem földön élünk. Nem akárhol, hanem magyar földünkön, mint evangélikus egyházunk lelki gyermekei. Nekünk itt és most kell hittel élnünk Isten népének megváltott ádventi életét. Erre figyelmeztet különösen az újból elérkezett ádventi idő. Jön az Úr! Ítélete és kegyelme vele jön. Halld meg hát, mit ítéel meg és mi talál kegyelmet előtte. Amen.

Ruttkay Elemér
Budapest

Ádvent 3. vasárnapja

SENKI MEG NE TÉVESSZEN TITEKET!

II. Tim. 1:8—14. — Oltári ige: Jn. 5:31—35.

1. A *textus* feldolgozásához.

1. *Emlékeztető a történeti helyzetre.* Timótheus, akinek a levél szövege, ebben az időben Efezusban, vagy Efezus környékén lehetett (1:18 v. 4:19. v.). Pál pedig fogságban volt (1:16—17. v.). Ez a második római fogsága, az előzőnél szigorúbb. Most már nem reménykedik többé a kiszabadulásban, mint pl. a filippi levél írásakor, hanem várja a mártír halált. Forró kívánsága, hogy kedves tanítványát, Timótheust még egyszer lássa, ezért kéri, hogy, ha csak lehet, hamarosan jöjjön el hozzá (1:4, 4:9:21 v.). A levél célja nyilván az, hogy általa Pál új bátorságot öntsön Timótheusba, aki talán megfáradt és valószínűleg az előrelátott szenvedések félelemmel töltötték el. Tanulságos ezt a levelet az I. Tim. levéllel összehasonlítani. Abban inkább a gyülekezet vezetésére ad külső utasításokat, ebben a benső megállásra biztat. Timótheusnak a kishitű kételkedéseit, gyengeségét le kell győznie, örömmel kell küzdenie és ha kell szenvednie is az evangéliumért. Pál úgy erősíti Timótheus hitét, hogy a keresztyén hit titkát fedi ismét fel neki. Ennek alapos ismerete az, ami erősítheti Timótheust a tévhitűk elleni küzdelmében is, hogy senki őt meg ne téveesse. Igen személyes hangú levél, gyakran beszél magáról is Pál, mint aki kész a halálra, mert van reménysége a feltámadott Krisztusban.

2. *Megjegyzések a szöveghez:* 8. v. Az a kísértés, hogy szégyeljük a megfeszített Krisztust és fogoly apostolát, már többeket megejtett (1:15, 4:10, 16. v.). Ezt a veszélyt Jézus előre látta és beszélt is róla, sőt komolyan figyelmeztetett, hogy az Embernek Fia is szégyelni fogja a miatta szégyenkezőt (Luk. 9:26.). Pál nem szégyenli a megfeszített Krisztusról szóló evangéliumot (R. 1:16). Tudja, hogy abban Isten hatalmas ereje rejlik. — Együtt szenvedj! ez az igazi szimpátia az evangéliummal (sygkakopathésón) v. ö. 2:3. v. Vigyázat! a magyar fordítás ott egészen hamis értelmet ad! — Ami Timótheust ettől a szégyenkeztéstől megmentheti az az, hogy előtte újra feltárul az evangélium gazdagsága, a Krisztus Jézusban való (1:1 v.) élet. Erről beszél Pál a továbbiakban: 9. v. A szent hívítás az Úrtól jön, nem az igazság cselekedeteiből Tit. 3:5. Isten kegyelmi kiválasztásának az eredményei ők is. Pál az egyes predestinációt hirdeti, a kiválasztás elkülöníthetetlen a Krisztustól, mindig Benne választ ki Isten (Ef. 1:11!) 10. v. Ez a nagy titok megjelentetett Krisztusban (R. 16:25—26; Tit. 2:11.) — Jézus legnagyobb cselekedete, hogy eltörölte, tönkretette, megsemmisítette a halált (Zsid. 2:14.—I. Kor. 15:55—57). Pál a kereszti prédikátora mindig husvét felől nézi Jézust és a keresztest is így hirdeti. — Jézus az élet fejedelme, akiben van az élet Jn. 1:4. Ő az élet világossága (Jn. 1:9; 8:12—Acta 26:23!) Nagyon érdekes a világosság és az élet állandó kapcsolata. A kettő szinte mindenhol összetartozik. Jézus derít fényt, más megvilágításban mutat meg mindent. Timótheus is máshogyan láthat szomorúságában, vagy haláltól való félelmében, felragyoghat neki a Krisztus. 11. v. Pál a feltámadott Krisztusra nézve tétetett apostollá. A husvétit a döntő mondanivalója, emiatt szenved börtönt is. 12. v. Tudom (oida) ismerem, láttam. A damaskusi úton történt találkozásra gondolhatunk egyfelől, másfelől arra, hogy itt Pál a 30 esztendőes keresztyén múltjára tekint vissza és azt látja, hogy nem csapta be Krisztus. A jövőre nézve sem magában reménykedik, hanem az Urban (2:13. v.) 13. v. Az egészséges tudomány az evangélium világos tanítása (I. Timl.

10.) Ezt kell megőriznie Timótheusnak is. A legdrágább kincs az Isten országa, vagy az erről szóló evangélium (Mt. 14:44. Mt. 6:19–21). Olyan gondosan és éberén kell ezt őriznie, mint ahogyan az őrségen álló katona őrzi az őrizetére bízott kincset (phylaxon!). Ez csak a Lélek, a Krisztus Lelke segítségével megy, mint ahogy Pál a maga részéről is ebben reménykedik (12. v.). Timótheus tehát sáfár, a reábizott kincs, az evangélium sáfára (1. Kor. 4:1–5 ógyházi epistola! — Tit. 1:7). Olyasmí bízott rá, amivel el is kell számolnia, de nem szabad csak magánál tartania, hanem tovább is kell adnia (2:2. v.) a gazdag élet titkát, a drága kincset.

II. Gondolatok a textus feldolgozásához:

1. A szégyenkezéstől a bizonyossáig tart a keresztyén életút. Valamennyien ezt járjuk, ha különböző pontján is vagyunk ennek az útnak. Milyen a hited? Szégyenkezés, vagy bizonyosság?

2. Mit szoktunk szégyenleni? A természetes ember azt szégyenli, amit nem kellene, és azt nem szégyenli, amit pedig kellene: a bűneit, sőt dicsőkszik velük! Krisztuson nincs mit szégyenleni!

3. Megmaradni csak az tud, aki ismeri az evangélium titkát és Jézus feltámadásának az erejét. Fontos a keresztyén ismeret, tanítás.

4. A keresztyén ember nem csalódott ember. Pál sem volt az. Pedig öreg ember már (a legtöbb öreg ember csalódott). Ha még egyszer kezdhetné is, újra beállana Krisztus szolgálatába. Erről a szent bizonyosságról egy fáradságos, nehéz, kalandos élet végén tesz tanúságot. Halálosan komolyan beszél, hiszen a halál küszöbén mondja. A hit harcát, amelyet becsülettel vívott, az első levelében is szépen mondja.

5. A keresztyén ember nemcsak emlékeiből él. Pál nem csak emlékező ember. Öreg kor ellenére is tud előre nézni. Van reménysége. Adventben élő ember. Van jövője.

6. A keresztyén ember élete gazdag élet. Múltja, jelene, jövője egyaránt gazdag Krisztusért, Krisztusban. Pál gazdagsága, élete Krisztus (Fil. 1:21.). Ezért elvehetetlen és független a körülményeitől, mert Jézus Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz. Ez a drága kincs a miénk is. Őrizzük meg! Adjuk tovább!

Hafenschér Károly
Budapest

Ádvent 4. vasárnapja

„MENJETEK ELÉJE ÖRVENDEZÉSSSEL!”

Jel. 19:6–8. — Oltári íge: Ján. 3:25–30.

Megjegyzések a szöveghez: a 6. versben az ebazileusen igét Károli egyszerűen így fordítja: „uralkodik”. Sokkal kifejezőbben adja vissza a gondolatot Luther fordítása: „Der allmächtige Gott hat das Reich eingenommen” = a mindenható Isten elfoglalta a birodalmat, t. i. amelyen eddig a Sátán garázdálkodott. Ugyanígy fordítja ezt a Stuttgarter Jubileumsbibel is. — Ugyanezt dr. Hanns Lije: Das letzte Buch der Bibel c. kommentárjában így fordítja: „Hat seine Königsherrschaft angetreten” = királyi uralmát megkezdte. Ezt nem találok kielégítőnek, mert úgy érthető, hogy Isten eddig nem uralkodott a földön is. Hasonlóan fordítja ezt a zürichi Biblia is.

A 8. v-ben a dikaiometa-t Luther: „Gerechtigkeit“ nek fordítja, ugyanígy a Stuttgarter Jubileumsbibel is. H. Lilje: „Die Gerechten Taten“-nak, J. Behm: „Die Rechtthaten“-nek fordítja. Lilje és a Stuttgarter Jubileumsbibel a 8/b. v.-t zárójelbe teszi. A 8/b. v. talán későbbi betoldás — állapítja meg Lilje — mert ez a racionalista magyarázat a himnusz keretébe nem illik bele és zavarja annak művészi egységét. Azonkívül a fehér ruha az Apok.-ben a befejezettség, teljesség jele, nem pedig az igazság cselekedeteié. (V. ö. 3:5; 6:11.)

A bűnös Babilon elvesztése után a következő eseményeket a halálos csöndben a próféta nem látja, hanem hallja. A 19:1-től kezdődő ítélethirdetés olyan, mint egy hatalmas oratórium. A négyszeres „hallelujah“ (19:1, 3, 4, 6.) csak itt található az Újtestamentumban. Az ótestamentumi istentiszteletből változatlanul került át a görögbe és azóta része a keresztyén istentiszteletnek. Az utolsó kórus, amely Isten teljes uralmát ünnepli, mennyegzői örvendezésben örül. Ezt a mennyegzői együttélést azonban nem zavarják azok a nyomorúságok, amelyek Istennek ótestamentumi gyülekezetéhez való viszonyát megkeserítették. A mennyegző képe a beteljesedéshez való elérkezést fejezi ki. („Hogy ők is egyek legyenek mibennünk.” Ján. 17:21.) Ez a legkifejezőbb kép, amely a gyülekezetnek beteljesedésre irányuló szorongó várakozását megjeleníti.

Az alapige teológiai értelme: Isten uralmát a bűnös világ ítéletében teszi teljessé. Krisztus egyháza mennyegzőben, vagyis ítéletben lesz eggyé urával, amely ítélet kegyelemből az igazság fehér ruhája; a tanítvány öröme beteljesedése.

Az igehirdetés vázlatos felépítése:

Beszédes. Krisztus népe ebben a világban várakozásban él. Előre néz, jön-e már, mikor jön, beteljesedik-e az ígélet: „Imé eljön a felhőkkel és minden szem meglátja őt, még akik őt által szegeztek is.”... (1:7).

A gyülekezet szorongása pedig mindig bűneik, bajaik felett síró emberek orcájában áll elénk; mikor lesz ádvent teljességét hozó örömről? A mi várakozásukban mindig a „mikor” a nagy kérdés, amelyre Isten keveset válaszol. János arra tanít meg, *hogyan készít fel bennünket Isten ádventi örömére. 1. Krisztus uralkodik mennyen és földön.* Kevés, nem igen vagyunk megelégedve, hogy Isten egyik gonosztevőt a másikkal bünteti és az antikrisztusi hatalmak haragjának vesszői. „Ha van Isten, miért tűri” hangzik sokszor. Nem vagyunk megelégedve ezzel az uralkodással? Nos, János rettenetes képet rajzol erről az uralkodásról, amely ott kezdődik majd teljességgel, hogy Isten elpusztítja a bűnös világot. Jaj nekünk, mert mi is ítélet alá kerülünk. Isten dicsősége azzal lesz teljessé, hogy bosszút áll önmagáért, Fiáért, a bűnös világon. Vigyázzunk, mert amikor országa eljöveteleért imádkozunk, az ítéletet kérjük. Hogyan tud János ilyen keményen jövendőni? Ugy, hogy ott volt a keresztnél, amelyen az Atya szigorú ítélete végbement a Fiún, ugyanakkor hallotta: „elvégeztetett!” és ez számára nem hagy kétséget a váltságmű teljes befejezését illetően. *Ezért uralkodik János oratóriumában a korábbi fejezetek fájdalmas melljával szemben eg-t földet betöltő dur-hangzat. Jézus húsvéti győzelme diadal-maskodik minden kétségen.* Ez Luther hite is: „Hogy mi tudjuk, hogy sem erőszak, sem hazugság, sem bölcsesség, sem szűnőség, sem szorongatás, sem szenvedés, a keresztyénséget el nem nyomhatja, hanem végül is a győzelmet meg kell, hogy tartsa és felülkerekedjék. (Előszó a Jelenések könyvéhez. 1530.)

Az uralkodás most ige útján, „a keresztről való beszéd” által történik. Ez uralkodik rajtunk és ez uralkodik általunk. Ha nem uralkodik rajtunk,

nem uralkodik általunk. Többet szeretnénk? „Hitben járunk, nem látásban.” Uralkodik az Ur, nem vagyok uratlan.

Hogy Krisztus ura ma husvétkor teljességre jutott, mutatja, hogy gyűlekezetével való egyesülésének nincs már akadály. Ezért 2. *menyegzőt készítet*. Kész a menyegző, nem jön, hanem már „eljött”, ezért minden óra megtérésre hívó kegyelem. Itt a mikor felelete: „most”. Már kész és „eljön hamar”. Mindenkinek menni kell, mivel uralkodik. Minden halál a menyegzőre szállítás. Menyegző = ítélet. Krisztusért kegyelmező ítélet. A menyegzői lakomára készít fel és erősít meg az úrvacsora, amely az utolsó vacsorával és a menyegzővel köt össze. Ezért „örülünk és örvendezünk és adjunk dicsőséget neki”.

A menyegző eljött, folyik a házasságkötés, de nincs ruhám. Azonban 3. *ő felöltöztet*. Ugy, hogy levetkőztet; az egyház és az egyén minden botrányát meztelenné teszi, hogy senkise állhasson meg előtte saját érdemei ruhájában. Azonban felöltöztet, ha még olyan ruhátlanak is látom magam, mert a ruhát nem én varrogatom össze, hanem Ő adja, a megtalált tékozló fiúra, ingyen kegyelemből. Vannak, akik a szenteket glóriával a fejükön akarják már itt lent látni. Ezek elfelejtik a hitcikket: „Hiszek egy szent keresztyén egyházat.” „Ugyanúgy, ahogy most némely okoskodó teszi. Mivel eretnokséget, szakadást és némely hibát lát és hogy sok könnyelmű keresztyén van, azon nyomban és fesztelenül ítélt, hogy egy keresztyén sincs. Mert ő azt hallja, hogy a keresztyének szent, békés, egyetértő, barátságos, erkölcsös emberek. Ezért gondolja, hogy nálunk semmi botránykozás, hiba, szakadás, hanem csupa békesség és erény kell, hogy legyen. Ezért sohasem ismeri meg az egyházat értelemmel, ha minden szöveget fel is tenne. Az ördög jól be tudja takarni botrányokkal és bandákkal, úgy-hogy te azon megbotránykolsz. Isten éppen úgy el tudja rejtteni szakadásokat és bajok mögé, úgy-hogy megbolondulhatsz felette és hamis ítéletet kell alkotnod róla. Ő nem azt akarja, hogy lássák, hanem, hogy higgyék. A keresztyén maga is el van rejtve, úgy-hogy szentségét és erényét nem láthatja, hanem csupa erénytelenséget és szentségtelenséget lát magán. És te lelki-szegény, okoskodó, akarod a keresztyénséget a te vak értelmeddől és tisztátalan szeméddel látni? A mi szentségünk a mennyekben van Krisztusnál és nem a világban, a szemek előtt, mint a portéka a piacon. Ezért hagyd a botrányozást és a szakadásokat, amint vannak. Egvedül az evangélium maradjon tiszta, ezt szeresd és ezt őrizd és akkor nem kell kételkedni, hogy Krisztus nálunk és velünk van.” (Luther: Előszó a Jelenések kv.-hez 1520.) Természetesen, ahol az ige tisztán hirdetik, ott kell, hogy a keresztyének a fehér ruha ígéretében igyekezzenek járni, különben semmi közük nincs Krisztushoz.

Ez a vigasztalás és öröm: uralkodik az Ur — a menyegző kész, — és szenvedésen, szorongatgatáson, botrányon keresztül felöltöztet a győzelmes Bárány fehér ruhájába és ezért számunkra ítélet = elközelített új ti válság-tok. „Ezért örülünk és örvendezünk és adjunk dicsőséget neki.”

Pethő István
Budapest

»Istenországa nem katasztrófák módjára jön el... A világ önmagában véve nem rossz, ellenben hasonlít a nyersanyaghoz. Ezt a nyersanyagot kell megmunkálni Isten Lelke által. Ehhez olyan emberek kellenek, akiknek van mondanivalójuk az életre nézve s a fejlődést olyan útra tudják terelni, melyen a dolgok előrehaladnak.«

Blumhardt. Von der Nachfolge Jesu Christi, 23. o.

Karácsony első ünnepe

A TESTTE LETT IGE

Róm. 5: 12—21. — Oltári ige: Ján. 1: 14—18.

Hogy ez az ige karácsonykor hangzik el, először meglep bennünket. Valóban, nem alkalmas szentimentális, hangulatos prédikációk tartására. De arra igen, hogy súlyos, kemény mondanivalóján keresztül a gyülekezet meglássa karácsony igazi értelmét. Hogy kibontakozzék belőle Isten testbeöltözésének mélységes titka.

EXEGETIKAI MEGJEGYZÉSEK

1. A Jézus Krisztusban való megbékélés evangéliumának nagyságát (5: 1—11) valóban nem világíthatná meg jobban az apostol, mint azza, hogy az engedelmes Krisztussal *szembeállítja* az elesett Adámot, a Krisztusban élők életével és igazságával az Adám világa bűnének és halálának sötéttségét (5: 12—21). Alapigénk gerince ez az Adám-Krisztus párhuzam és ellentét. Széles horizontja az egész emberi történelem. És fő mondani-
valója ez: a bűn és halál ádami világában az ember-Krisztus — az inkarnáció kegyelmi csodája — által felragyog az igazság és az élet világossága.

2. *Alapigénk felépítése:* a megszakított hasonlat kezdete (12. v.), közbeeső kérdés: a törvény szerepe (13—14. és 20/a v.), a különbség Adám és Krisztus között (15—17. v.), a párhuzam Adám és Krisztus közt. (18—19. v.), összefoglalás (20/b—21. v.).

3. A mi természetes emberi világunk két sötét hatalom alatt szenved. Ezek a *bűn és a halál*. Adám által jött be mindkettő. Egyformán uralkodnak rajtunk. Mégis fontos a sorrend: először a bűn, azután a halál. A gyökér a bűn! Kinek a bűne? Adám bűne és a saját bűnünk („mindenek vétkeztek”). A felelősség nem hárítható át Ádámra. Mi valamennyien ténylegesen is vétkezünk. De a mélyben titokzatos összefüggés van Adám esete és a bűn és halál egyetemes uralma között.

4. Bűn és halál a *törvény* kinyilatkoztatása előtt éppúgy volt, mint utána (13—14. v.). Mi hát akkor a törvény jelentősége? Szinte érezzük a ki nem mondott ellenvetést: nem a törvény a bűn és halál ellenszere? Nem. A jó tudása és a rossz felismerése a törvény által még nem segít az emberen. A világ a törvény kinyilatkoztatása után is megmarad a halál hatalmában (14. v.). A törvény közbeeső feladata nem a szabadítás, hanem előkészítés a szabadításra. Megismerteti, lelkiismeretünkre helyezi és ezzel megnöveli előttünk a bűnt. Ez üdvökonómiai szerepe. Lex semper accusat (20. v.).

5. Adám bűnének *Krisztus* engedelmessége, a halál királyi uralmának a kegyelmes megigazításból fakadó új élet az ellenpólusa („az élet megigazulása” a megigazulás, mely életté lesz). Az *ellentét* Adám és Krisztus között: 1. ott egynek elesése mindenkéi kárhozatát hozza, itt egynek engedelmsége az ellenkezőjét, mindenki megigazulását; 2. ott megérdemelt a kárhozat („mindenek vétkeztek”), itt meg nem érdemelt, „ajándék” az igazságbeszámítás; 3. ott a bűn és halál átka természetes úton nat el mindenkire, itt Krisztus kegyelme a hit útján (Iambanontes, 17. v.). A *párhuzam* Adám és Krisztus között: 1. Adám által mindenkire elhat a kárhozat, Krisztus által mindenkire az igazság és élet (nem mintha valóban mindenki valóban élne is vele, de mindenkinek odakínálja Isten);

2. amint uralkodik a bűn és halál rajtunk, ugyanúgy — sőt sokkal inkább — uralkodik Krisztus eljövetele óta a kegyelem és élet. Jézus Krisztuson kívül bűn és halál — Őbenne a bűnt legyőzi a megbocsátó, megigazító isteni szeretet, a halált elnyeli az élet. Az *emberi történelem* — s benne a mi arasznyi életünk —, amelyeket Ádám felől beárnyékol a bűn és a halál, Krisztus alászállása, az első karácsony óta a bűnbocsátó és megigazító isteni kegyelem, az új élet és az örök élet fényében áll.

AZ IGEHIRDETES

1. A mai szentige úgy láttatja meg velünk a karácsonyt, ahogyan csak a legkevesebben látják. Semmit sem mond bethlehemi csillagról, pásztorokról és a kicsiny Gyermekekről Mária karján. Benne mégis minden az Isten földreszállásának, az ember Krisztusnak a csodájáról beszél. A festőművészet egyik kedvelt stílusa a *fény és árnyék* szembeállítás (Rubens festményei). Ez az ige ilyen módon, az éjszaka feketeségének megmutatásával teszi ragyogóvá, szemet-szívet kápráztatóvá a fényt, amely az első karácsonyban ragyogott fel a világ fölött.

2. A *bűn és a halál* végzetes realitásának átélése, felismerése nélkül a karácsony nem több műló ünnepnél, az emberré lett Isten pedig botránkoztató vagy gyermekes képzelődésnél. Ezt mi gyönyörű, Isten jókedvében teremtett világunkat, a földi élet szépségét ennek a két tirannusnak a királyi uralma sötétíti el. „Eluralkodott a bűn a halálra” (21. v.).

Karácsonykor is bűnről beszélni? Igen, mert „a tények makacs dolgok”. Hiába próbálnánk most elfelejteni, hogy mennyi szenvedés van, mennyi vér és könny hull karácsonykor is a széles világon, mennyi az önzés, az önigazság, a szeretetlenség és ki tudja, mi minden bűn a gyűlekezet, a család gyertyafényes ünnepése mögött. — az ige nem enged. „Egynek bűnesete által minden emberre elhatott a kárhozat.” Ha ez igaz, akkor üres csillogás, hazug önámítás minden karácsonyi örömszerzésünk, amíg nincs megoldás a bűn nagy kérdésére!

És karácsonykor is a halált emlegetni? Szeretnénk a felolvasott epistolából kitörölni ezeket a szakaszokat. De ezzel sem törölhetnénk ki a világból azt a tényt, hogy talán ez lesz az utolsó karácsonyunk. Hogy nincsenek közöttünk a gyertyafényben olyanok, akiket szerettünk. Hogy karácsonykor és karácsony után is arat a világban a halál. Nem azért, mintha Isten figyelné az ajkunkról az élet mosolygását, a szelíd öregség békeségét. Hanem mert mély, rejtett összefüggés van minden ember bűne és minden ember halála között! A halál a bűn hátán lovagol és ér utól egyszer mindegyikünket. Karácsonyi örömrontók: mi vagyunk-e, akik erről beszélünk, vagy talán mégis inkább a bűneid valósága és a halál realitása?

3. „A világosság a sötétségben fénylik” — mondotta a mai evangélium. Isten ígéje nem azért üzen ma a bűn hatalmáról, a halál hatalmáról, az élet sötét realitásáról, hogy megrontsa és elhervassza párnapos karácsonyi békességünket, csendes örömünket. Ellenkezőleg: *hogy tudjunk igazán örülni!* Hogy tudjuk, miért az élet hajnalhasadása a világ fölött annak a Gyermekeknek a megszületése.

A karácsony igazi értelmét Isten ítélő bírói széke és a kereszta nélkül senki sem foghatja fel. Nem csak az a bűnnek, az Ádáménak és a miénknek, tragédiája, hogy megkeseríti az életét, reánk sózza a halált. Hanem sokkal inkább az, hogy Isten előtt tízezertalentumos, reménytelen adósokká tesz, megfoszt az örök élettől. Testi halál, örök halál!

Isten testtelételeinek oka ez a mi eladottságunk bűn, halál, kárhozat hatalmainak. Karácsony csak az első lépcső a Golgothára. A testtelétel értelme ugyanaz, mint a kereszt értelme: a világ üdvössége. *Szabadulás* Istennek láthatatlanul bűneink fölé függesztett kárhoztató *ítélete* alól: új életre, szeretetre, harcra a bűnnel, az élet igazi szépségének és örömének feltárulására. Szabadulás a halál rémítő sötétségéből: élet, örök élet, új ég és új föld. Ádám bűnének és a halálnak sátáni gyűrűjét a karácsonyi Gyermek keze összetörte. Az apostol ajkán az ige győzelmi himnusszá — nyugodtan mondhatjuk, karácsonyi himnusszá — lesz: *uralkodik a bűn a halálra, uralkodik a kegyelem az örök életre a mi Urunk Jézus Krisztus által!*

Van-e hát okunk karácsonyi örömmujongásra, elnémuló hálaadásra és örvendezésre?

„Áldott legyen a nagy Isten, Ki könyörült rajtunk ingyen
És hozzánk azt bocsátotta, Akit szült öröktől fogva,
Hogy legyen erős Megtartónk, És bűnöktől Szabadítónk,
Hogy Tőle legyen igazság, Nagy kegyelem, világosság.”

Dr. Nagy Gyula
Budapest

Karácsony második ünnepe

ÚJ ÉLETRE INDÍTÓ SZERETET

I. Ján. 4:9—16. — Oltári ige: János ev. 3:16—17.

I. Az alapige jelentése. János I. levele így foglalható össze: Nincsen Istenhit Krisztusban való hit nélkül! Nincs hit szeretet nélkül! A Krisztusban való hit és a Krisztus szeretetéből táplálkozó emberek felé fordult szeretet szétválaszthatatlanok egymástól. E kettőben lesz nyilvánvalóvá az Isten szerint való új élet.

a) Jézus Krisztus megjelenésében Isten szeretete nyilvánkozott meg. „Mikor még bűnösök voltunk” (Róm. 5:8.) fordult felénk ez a szeretet és a halálból hívott ki az életre. (I. Ján. 3:14.) Krisztus elküldése csak e szeretet felénk áradásának kezdete, vége és betetőzése a golgothai esemény. A kereszt bizonyítéka annak, hogy Isten szeretete nem érzelem, nem szó, hanem tulajdon Fia életét követelő áldozat.

b) A megváltás ténye nemcsak Istennek értünk, hanem velünk való munkája is. A Szentlélek által Isten bennünk vett lakozást, új élet induált

c) Az új élet jele az egymás iránt való szeretet megnyilatkozása. A láthatatlan Istennel való kapcsolatunk mutatkozik meg a felebarátaink felé áradó szeretetünkben.

II. Az ünnep jellege: Karácsony másodnapja az ősegyházban Istvánnak, az első vértanúnak emléknapja volt. Ez az ünnep még karácsonynak december 25-én való megünneplése előtt alakult ki. István vértanúságának szemmel tartására alapigénk lehetőséget nyújt. Már az ünnep ősegyházi kollektá imádságában összekapcsolódik az István vértanúra való emlékezés a szeretettel. „Urunk, kérünk Téged, engedd követnünk, amit ünnepünk, hogy szeretni tanuljunk ellenségeinket is — mert annak mennyei születését ünnepeljük, aki üldözöért is tudott esedezni a mi Urunk Jézus Krisztushoz. Amen (Kar. II. ünnepének kollektá imádsága.)

Alapigénk Isten irántunk való szeretete nagyságát a golgothai áldozatra való mutatással érzékelteti. A mi szeretetünk mértékét János apostol evangéliumában így jelölte meg: „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátaiért.” István vértanú halála megpecsételése ennek az ígének.

III. A perikóparend útmutatása: A nap három igéjét összefoglaló téma: IMMANUEL. Új életre indító szeretet. Az evangélium (Ján. 3:16—17.) az üdvényt közli. Krisztus a Megtartó, a benne hívőnek örök életet ad. Az ótestamentumi ige (És. 12:1—6.) az új életet nyertek boldog hála éneke. Alapigénk szövege meg teljességében a témát: Krisztusban Istennek új életre indító szeretete jelent meg. Fel kell mutatnunk ennek a szeretetnek felénk forduló követelését: szeretetet vettünk Krisztusban, szeretetben kell járnunk. Mivel a szentháromság utáni 18. vasárnap ismét szólnunk kell a szeretetről (János leveléből vett alapige alapján), ezért karácsony másodnapján nem szólhat igehirdetésünk csak a felebarátaink felé fordult szeretetünkről.

IV. Homiletikai irány. Karácsony első napjának alapigéje az üdvényt közölte, a karácsonyi eseményt, dogmatikus megfogalmazásban. Ezért ígének erre a részére Karácsony II. napján nem kell nagyobb hangsúlyt tenni. Így kerül előtérbe Isten szeretete, mint a váltság mozgató ereje. (Ezen a ponton kapcsolódhat igehirdetésünk az előző napihoz.)

Istennek irántunk való szeretete minket is szeretet gyakorlására kötelez. A 11. v. „kell” szava nem csak erkölcsi elkötelezést jelent. Az új életet nyert ember számára parancsa szeretet gyakorlása. „Ez az én parancsolatom — mondja Krisztus — hogy szeressétek egymást, amiképpen én szerettelek titeket.” Nem hallgathatjuk el karácsony kemény követelését: Szeressetek!

Istennek felénk fordult szeretete a váltság tényében mutatkozott meg. Ez szab irányt a mi szeretetünknek is. Luther az Isten szeretetét megtapasztalt emberről ezt írja: „Nem tudja elnézni, hogy felebarátja tévelyeg vagy bűnben vergődik, hanem jó útra vezeti. Hirdeti néki az evangéliumot s mindent elkövet, hogy bűnétől megszabaduljon. Aztán, ha látja, hogy mezítelen, felruhazza, ha éhes, táplálja, ha szomjas megennyhíti.”

A szeretet gyakorlása kötelessége a keresztyén embernek. Karácsony azonban nemcsak a szeretet gyakorlására való felhívást hozza, hanem ennek lehetőségét is megadja. „Krisztus a törvény, lelke’, az erő, hogy be lehessen tölteni, amit egykor a törvény kívánt” — mondja Luther. Karácsony ajándéka: Megújított szívvel szerethetünk!

V. Enekek: 130. 134.

VI. Imádság: „Kegyelemben gazdag Isten és Atya, áldalak nagy és felfoghatalan szerelmedért, amellyel szeretsz engem. Te úgy hordozol szeretetteddel, mintha szíveden hordanál. Uram adj nékem olyan szívet, amely sohasem felejtkezik meg szerelmedről. Ne engedd, hogy szerelmed valaha is kialudjék szívemből, sőt növekedjék, hogy mindenek felett Téged szeresselek és felebarátaimat is éppen úgy szeressem, mint magamat. Taníts engem, hogy dicsőségnek tartsam, ha embertársaimnak szolgálhatok és hasznára lehetek barátoknak és ellenségnek.

Amen. (Arndt János.)

Ferenczy Zoltán
Budapest

A BÉKESSÉGET SZERZŐ ISTEN

Ef. 2: 13—18.

1. Isten békessége: Krisztusban.

Pál apostol annak a csodának a felismerésére és megbecsülésére akarja elvezetni hallgatóit, hogy a karácsonyi csoda következtében minden hívő keresztyén embernek békesége van — Krisztusban és Krisztus által. — Ezért kell beszélnünk ezen a vasárnapon arról, hogy a keresztyén egyházban és a gyülekezetekben nincsenek első- és másodrangú keresztyének. Isten által előnyben és hátrányban részesítettek. Hiszen Krisztusban éppen az a csoda történt meg, hogy a távoliakból is közeliek lettek. Nem magától lett ez így. Nem is fejlődés eredménye! Az Isten és az ember közötti űr nem magától zárult be, hanem úgy, hogy Isten Fia beleállította magát ebbe az űrbe: *Krisztus a mi békességünk.* (14. v.)

a) *Krisztusban megszűnik az emberek ellenségeskedése.* — Pogányok és Izráel gyülekezete (mert rájuk vonatkozik az Istenhez közeliek és tőle távoliak megjelölése!) emberek miatt, de Isten akaratából is eddig távol voltak egymástól. Karácsonykor *Krisztusban a kettő egyesül.* Nem a zsidók és a pogányok általános egygyélevéséről van itt szó, hanem arról, hogy a két különböző üdvőtörténeti síkon álló fél egygyélevése Krisztus testének az egysége (Gal. 3:28). Ez az egység a világnak, a keresztyén világnak is sokszor botrány, ha nem tekinti magát komolyan Krisztus testének. Tiltakozik ellene és éppen elég népi és más ok van, ami igazat ad neki. Ez az egység a Krisztus testében a keresztyéneknek sem olyan magától értődő: Krisztus testének az egységét a keresztyénség is hiszi, ahogyan Krisztusnak minden ajándékát is csak hitben tudja megragadni. Ahol tehát első- és másodrangú keresztyéneket sejtene az egyházban, ott a Krisztus által eltávolított válaszfalat újból felhúzták, mintha Krisztus hiába született és halt volna meg. Itt helye van az ígének: Amit Isten egybe szerkesztett, azt ember szét ne válassza. Mert Krisztus „leontotta a közbevetett válaszfalat, az ellenségeskedést az ő testében” (14c. 15a.).

b) *Krisztus után a törvény már nem az üdvösség útja* (15b.). — Az eddig elmondottakat azzal világítja meg, hogy Izráel gyülekezetének egykori különállását meghatározó isteni lehelést „a törvényben parancsolataival és tételeivel együtt” megnevezi. A törvénnyel állította Isten Izráel gyülekezetét szolgálatába. A tízparancsolatot azért adta, hogy az Ábrahámnak adott ígéretet a megvalósulás felé vigye. De a törvény tele van ígéretekkel. Mert amikor a bűnt bűnnek mondja és az embert bűnével együtt átok alá helyezi, akkor nem távolítja ugyan el a bűnt, mégis a maga módján megmutatja, hogy milyen hatalmasnak kell lennie Isten irgalmasságának és szeretetének, ha a bűnt le akarja győzni. Így a törvény a Krisztusra vezérlő mester (Gal. 3:24.), mert Krisztus a törvényt betöltötte és „eltörölte”. A törvény előzetes isteni ígéje megszűnt, mert ez az ige Krisztusban, életében, szenvedésében, halálában és feltámadásában testté lett.

c) *Krisztus az Istennel megbékéltető* (15c. 16.). — Krisztus halála új helyzetet teremtett: a törvény már nem az üdvösség útja, megszűnt a pogányok kizárása az üdvösségből, minden az övéké, amit Pál Róm. 9:4:5-ben felsorol, még az atyák is, de a törvény ígéje nélkül. Isten üdvözítő hatalma a Krisztusról szóló örömhír — mindenkié (Róm. 1:16),

hogy békességet szerezzen és megbékéltesse Istennel mind a kettőt, egy testben a kereszttel, miután megölte az ellenségeskedést általa.

A törvény a maga módján és csak Izráel gyülekezetének bizonyította meg, hogy bűnösök és mégis Istenéi. De ezzel még nem győzte le a *bűnt, a békesség akadályát*, és nem bocsátotta meg azt. Jézus azonban szívén találta a bűnt és békességet szerzett Isten és emberek között (Róm. 5:1).

2. Krisztus hirdeti ma is a békességet.

Rejtett igéretként Istennek ezt a békéltető akaratát már a törvény is meghirdette (Jer. 31:3.). De csak Krisztus „az Ige” erre. A törvény körülírta a kiengesztelést. Krisztus pedig megszüntette a törvény körülíró ígét, azaz örömmüzenetként (Róm. 10:4.) hirdeti, mégpedig azoknak is, akikkel Istennek kezdettől fogva békességes szándékai voltak és azoknak is, akiket utólag vont bele az isteni üdvösség békéjébe. (17. v.)

3. A békesség célja és tartalma: Odamenetel az Atyához.

Közelieknek és távoliaknak egy a jutalmuk is (Máté 20:1—16.), de ez a juttatás sokkal több, mint amit a törvény parancsolataival, rendelkezéseivel, sőt ígéreteivel együtt adhatott: „Mert ő általa menetelünk van mindkettőnknek egy Lélekben az Atyához” (18. v.). Izráel gyülekezete nem zúgolódhatik, hogy a pogányoknak is békességük van Istennel, hanem „Vedd, ami a tiéd és menj el! Én pedig ennek az utolsónak is annyit akarok adni, mint neked. Vajjon nem szabad a magaméval azt tennem, amit akarok?!”

Pálffy Miklós

Óév-estje

MŰLIK A KEGYELEM IDEJE

II. Kor. 5:9—10. — Oltári ige: Mt. 9:15.

Búcsúzás estje. Búcsúzás attól az évtől, amely, mint idő nem tér vissza. Félve vetem fel a kérdést: ez az évem és minden, ami kitöltötte perceit és hónapjait, *kedves volt-e az Urnak?* Szeretnék igent mondani erre, jó lenne, ha mások is erről győznének meg, de ezen az estén elfog a szorongás. Hogyan lehetett volna kedves ez az évem az Urnak, *ha én nem voltam kedves előtte?* A kérdés maga is vádol s ahogy ma visszanézek, látom magamat napjaim múlása közepette, amint belemarkoltam az időbe, mintha csak az enyém lett volna s szétnyíló ujjaim között eltékoztam azt. *Ez a búcsúzás számadás minden pazarlásomról.*

De arra is néznem kell, amit *Isten cselekedt velem.* Nagy bőséggel hullatta számomra a drága magot, igéjét. Megterítette kegyelmének asztalát s oda hívogatott. Kenyeret tett kezembe, hogy szeljek belőle másoknak is. Óvta testemet és erőt adott a terhekhez. Megroskadással, megpróbáltatással is engem ébresztgetett. Országom földjén a béke ege alatt engedett járnom. *Isten kedves volt hozzám, mert Ő is tékozt.* Tékozt, mert kegyelmes volt. *Ez a búcsúzás számadás Isten ajándékozó gazdagságáról.*

Megengedi, hogy ezen az estén visszafelé nézzek s szemem láttára leleplezi tékozló mulasztásaimat s leleplezi tékozló szeretét. Ezzel azonban már a *jövőre is mutat.* Nemcsak a jövő esztendőre, amelynek végét

talán nem is láthatom, hanem az egész jövőndőre, örökkévaló kárhozatomra vagy üdvösségemre.

Ez a jövőndő pedig Istennek elhatározását hordozza: *mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt!* Ezt én sem kerülhetem el. Eléje kell cipelnem az elmúlt esztendő is.

Most megértem, *mit jelent Isten előtt kedvesnek lenni: készen lenni!* Készen lenni minden napon. A készenlét — megtérés. Készen voltam-e?

A készenlét *akadálya volt* bűneim eszköze, *a testem*. Érzéki test pedig nem foghatja meg Isten Lelkének dolgait, mert boldonságok neki, meg nem érthető. I. Kor. 2:14. A testért való élet testben való élte is, ezért magában hordozza a kísértéseket, a bukás számtalan lehetőségét. Tudom, hogy úgy kell testben élnem, hogy elforduljak a testtől és ne uralkodjék én-em fölött, de szívemet eltöltötte mind a testi élet öröme, mind a gondja. Minden testit nagy odaadással végeztem, nem saináltam erőt, időt, pénzt. Az esztendő távolodó hullámain, mint halott gyermekek, úsznak a mulasztásaim, elmaradt jó cselekedetek, bizonyágtévesek. Áldozatok. A megtéréstől — kitérés lett, elfordulás Istentől. A készenlétből — halogatás. *Főképpen az ítéletet nem vettem* éppen olyan *komolyan*, mint a testi életet. *Nem lehettem kedves az Úr előtt...*

Az ige pedig most arra figyelmeztet, hogy meg kell jelennem Krisztus ítélőszéke előtt. Ez az ige az ítélet teljességéről, befejezéséről szól, de ez nem jelenti azt, hogy távoli. Isten igéjében cselekszik mindent (Luther), tehát *az az ige, amely ítéletről szól, már maga is ítélet*. Az ítélet folyamatban van, mert ismeri Isten a bűneimet, gonosz cselekedeteimet, de az utolsó ítéletben, mindent ami mögöttem áll, megismerteti a világgal. Azt, hogy életemmel, cselekedeteimmel, hitetlenségemmel kedves voltam a — Sátán előtt.

Készen kell lennem! Készen az „ittlakásra”. Odaadásra a földi élet dolgaiban, kötelességeiben, feladataiban, másokért való fáradozásban, mások iránt való szeretetben. De ugyanakkor odaadással *készen kell lennem az „elköltözésre”* is. Amikor az apostol erről írt, nem kizárólag a meghalásra gondolt, nem meghalni vágyott, hanem Krisztussal való együttélre, közösségre. Nem halálra, — új életre. *Közelebb az Úrhoz!* (6. v.) Mert ez a Krisztushoz való közellét tesz bátorrá, a jóra alkalmassá. A földi élet vándorlása az *Urban*. A hazatérés — megérkezés az *Urhoz*. Nem a földi élet erősít meg az örökéletre, hanem az örökélet erősít meg a földi életre. Készen lenni! Krisztushoz közel lenni — így lehetek kedves az ítélő Krisztus előtt.

Ezzel az igével tehát nemcsak múltamat fedi fel Isten, hanem *serkenteni* akar az örökélet bizonyosságára, *az igében való hitre*. Hinni az ítéletben, annak igazságosságában, megsemmisítő erejében, de hinni abban a Jézus Krisztusban is, aki által az ítélet végbemegy rajtam. Abban a Bíróban, aki már előbb az örökélet beszédét hirdette a bűnbocsánat evangéliumában (Ján. 5:24—25; Róm. :8—1), a keresztről való beszédben. I. Kor. 1:18. Isten az igében cselekszi most már az ítéletet, de cselekszi már a kegyelmet is azoknak, akik hisznek benne. *Jézus a Bíró*, aki maga az igazság, de *Jézus a kegyelem* is, aki maga a szeretet. Ot kell felöltöznöm, hogy kedves legyek az Úr előtt. Jel. 3:5.

Búcsúzó az ó-esztendőtlől. Segíts Uram, hogy meghalt ó-emberemet is velek adhassam. Kezdődik az új esztendő. Segíts Uram, hogy új emberként kezdhessem el útját! Amen.

Várady Lajos
Budapest

Ujév

MINDENT JÉZUS NEVEBEN CSELEKEDJETEK!

Ef. 2: 8—10. — Oltári ige: Mt. 7: 24—27.

Vannak dolgok, amelyeket rendkívül természetesnek tartunk és amelyekre olyan gyorsan rámondjuk, hogy ez magától értődik. A napok váltják egymást, hetek és hónapok gyakran végtelen egyformasággal, minden különösebb és megkapóbb esemény nélkül telnek. Mindez természetes, magától értődik; ez a dolgoknak a törvényszerűsége. De az ilyen fordulónál, mint például újév napja, mégis csak meg kell állnunk és fel kell figyelniünk rá, hogy mégsem olyan természetes és olyan magától értődő minden és hogy amiben és ahogyan éltünk az elmúlt évben, nem olyan természetes.

1. 1. Az elmúlt évben is *békében éltünk*. Egyáltalában nem természetes. Újságot olvasó, rádiót hallgató emberek vagyunk, jól tudjuk, milyen erőlködni és feszülni egymásnak és milyen démoni akaratok próbálták ísmét újra meg újra feiünkre zúdítani a háború borzalmát. Ha eseményeiben meglevenedik előttünk az elmúlt év, akkor érezzük át igazán, mitől szabadultunk meg.

2. *Munkánk volt*. Dolgozhattunk és munkánk biztosította a megélhetésünket. Ne tartuk ezt se magától értődőnek. Tudjuk, jól, hogy száz-ek és száz-ek kényszerültek másutt munkanélküli segélyre — és ez még a szerencsésebb eset — de ahol ez sem volt, nélkülözésre. Mi tudtuk azt, hogy reggel vár a munkaadunk, szántóföldünk vagy író-asztalunk.

3. *Nagyobb darab kenyér is jutott*. Ez sem a dolgok törvényszerűségéből következett. Hosszú évek sovány termése éppen az elmúlt évben sokszorozódott meg. Sok év erőfeszítésének gyümölcséhez jutottunk az elmúlt évben. Mindannyian érezzük a nagy különbséget, mindannyian érezzük, hogy nagyobb darab kenyérhez jutottunk.

Miért nem természetes mindez éppen a keresztyén ember számára? Miért nem tud-e dolgok mellett közömbösen, hideg szívvel elmenni? Azért, mert a keresztyén ember ismeri Isten ajándékozó szeretetét. Ismeri Istennek nagy ajándékát: Jézus Krisztust. Az újév napja már régtől fogva Jézus nevének ünnepe az egyházban. Most, amikor Jézus nevében vagyunk együtt, gazdagon megajándékozott emberekként lehetünk jelen. Isten ajándékozó szeretete nyitja meg a szemünket Isten egyéb ajándékai felé is, azokra is, amelyekben a múlt évben részesültünk. Istennek a nagy ajándéka melegíti át a szívünket, hogy mindezért hálát tudjunk adni. Mi Istennek az a nagy ajándéka, amely szemünket megnyitja és szívünket hálára indítja? Kicsoda Jézus Krisztus, Isten ajándéka? Mit fogunk át-érezni és megtudni, mikor az ő személyében hiszünk?

1. Azt érezzük és tudjuk éppen hit által, hogy Isten megtartott bennünket a bűntől, a bűn minden konzekvenciájától, a haláltól, az ítélettől és a kárhozattól. Meg kell itt is mondanunk, hogy ez sem természetes és még inkább nem magától értődő. Ezért mondja Pál apostol: „*Nem töletek van*”. Ez Isten ajándéka. Ez az ajándék Jézus Krisztus. Benne mentett meg, benne szabadított meg, benne tartott meg bennünket.

2. Mindezek alapján a hívó ember feltétlenül tudja, hogy felette ott van a Szentháromság Istene, ő pedig az *Ő uralma alatt áll*. Igénk is ezt fejezi ki, hogy „az Ő alkotása vagyunk, teremtvén általa a Jézus Krisztusban”. Ezért élhetünk boldog reménységgel Szentháromság-Isten hitünkben, mert tudjuk, hogy teremtő, megváltó és megtartó Istenünk van.

3. *Ezért van mindenünk Istentől.* A békénk, munkánk, kenyerünk, hitünk, megtartásunk, üdvösségünk. Boldogok lehetünk ma Isten házában, ha így tudunk búcsút venni az elmúlt évtől, hogy az minden áldásával, minden eseményével és történéseivel, testi és lelki természetűekkel egyaránt: Isten ajándéka. Es most mint bőven megajándékozottak adunk hálát Istennek.

II. Isten nagy ajándéka nemcsak a múlt, de a jövő felé is irányítja a tekintetünket. Azért adta nekünk ajándéku! Jézus Krisztust, „hogy megmutassa a következő időkben az ő kegyelmének felséges gazdagságát”. Ez annyit jelent, hogy ő ezután is teremő, megváltó és megtartó lesz a mi számunkra. Egy pillanatra sem szűnik meg ajándékozo Istennek lenni. A jövőben is, tehát 1954-ben is, mindent tőle várunk és kapunk. Istennek a jósága és kegyelme, amelyet a jövőben is gazdagon akar nyújtani számunkra, elkötelez bennünket. Isten az ő nagy ajándékát, Jézus Krisztust, életünket és cselekedeteinket meghatározó úttá is teszi egyben. A jövő felé nem álmozdva megyünk és nem titlen várakozással, hanem serényen cselekedve. Cselekedve azt a jót, amelyet Jézus Krisztusban előre elkészített Isten, hogy azokban járjunk. Ez adja meg az új esztendő programját és ennek kell megvalósulnia minden hívő életében.

1. *Hoi?* Isten elsősorban magunk körül akar rendet latni. Azt akarja, hogy a keresztyén család legyen tényleg keresztyén. Azt akarja, hogy a családunk az emberi együttélés kis műhelyvé és példájává váljék. Ott is végezni akarja újjáteremtő munkáját, hogy házastársak, szülők és gyermekek egymást ne akadályozzák a jóban, hanem inkább segítsék egymást a minél hasznosabb, minél tevékenyebb, dolgos szorgalmas életre.

Rendet akar az egyházi és gyülekezeti életben. Nem a múlt dicsőségével vagy a vallásos öntudattal dicsekvő emberek gyűjtőhelyéül szánta az egyházat, hanem Krisztus testévé, amelyben megszűnik minden emberi kérdés, ahol az ő cselekedeteiből, szava által naponként újjá teremtetünk. Áldásává akarja tenni Isten az egyházat az emberiség számára. Azt akarja, hogy a keresztyén ember a mindennapi életének minden apró dolgaiban is áldás legyen és ne ötödik kerék.

Rendet akar Isten az emberek és népek között is. Ezért ajándékozt meg bennünket a Jézus Krisztusban és ezért teremt újjá, hogy a békesség útját járjuk, hogy az a nagy reménység, amely ezen az úton az utóbbi időben milliók szívében született meg, éppen a keresztyének szívében ne gyengüljön, hanem állandóan tisztuljon és erősödjék.

3. *De hogyan?* Ugy, mint a gyermek. Az első lépések nehezek. De Isten az igen keresztyén, mint kinyújtott kézzel vezet.

Később már nem is kell mindig bukdácsolnod. Hiszen jó úton járhatasz. Nem lehetetlen, kalandos úton, borotvaélen vezet Isten, hanem ezen a földön. Ehhez a járashoz az ő Szentlelkét adja segítségül.

Még az utolsó lépésektől sem kell félned, mikor majd Isten színe előtt kell megállnod és várnod szavára. Nem kétséges, hogy ha valaki az ő jóságából, élt és cselekedett, afelé szava biztató: „kevesen voltak hű, sokra bízlak ezután”.

Anélkül, hogy észrevettük volna, Isten is úgy köszönt bennünket, mint ahogyan ma reggel mi is egymást: boldog újévet. Legyen ez az év százszor boldog, és százszorosa boldogabb mindabban, amit végezni biztat Isten igéje ma.

Rédey Pál
kerületi felkész

VISZKOK LAJOS:

A modern pszichoterápia
főirányai

Ára : 6.— Ft

VISZKOK LAJOS:

A hit által való megigazulás
elve egyszerű evangélikus
hívek lelki világában
(Kísérleti valláslélektani tanulmány)

Ára : 12.— Ft

DEZSÉRY LÁSZLÓ:

Testnek feltámadását
(I. Kor. 15. hívő magyarázata)

Ára 2.— Ft

A gyermek vasárnapja I., II.

Ára : 30.— és 28.— Ft

EVANGÉLIKUS EGYETEMES SAJTÓOSZTÁLY

Budapest VIII., Puskin-u. 12.

Csekkszámlaszám 220278.